

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta
Katedra výtvarné výchovy

Okrajové žánry grafické tvorby určené dětem (omalovánky, vystřihovánky, skládačky)
Marginal Genres of Graphic Art for Children (Colouring Pictures, Cut-outs, Paper Toys)

Bakalářská práce

Eliška Fňukalová

Vedoucí práce: doc. PhDr. Martin Raudenský, Ph.D.
Studijní program: Specializace v pedagogice
Studijní obor: Výtvarná výchova se zaměřením na vzdělávání

2016

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
Pedagogická fakulta

Katedra výtvarné výchovy

Akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno a příjmení: **Eliška Fňukalová**

Studijní program: **Specializace v pedagogice**

Studijní obor: **Výtvarná výchova se zaměřením na vzdělávání**

Obor práce: **Výtvarná výchova se zaměřením na vzdělávání**

Děkan fakulty Vám podle zákona č. 111/1998 Sb. určuje tuto bakalářskou práci:

Název práce: **Okrajové žánry grafické tvorby určené dětem (omalovánky, vystřihovánky, skládačky)**

Jazyk práce: **čeština**

Zásady pro vypracování:

1. ve výtvarné části:

- navrhněte a vytvořte obsahově i vizuálně ucelený soubor omalovánek, dokreslovaček, vystřihovánek nebo skládaček pro určenou věkovou skupinu, včetně obalu a návodu
- zaměřte se na návrh cvičení rozvíjející výtvarnou tvořivost a základní motorické dovednosti žáků, a dále cvičení rozvíjející vybraná znalostní témata ve spojitosti s vaší další studijní specializací
- prozkoumejte možnosti rytmu, kompozice, práce s obrazovým nebo typografickým detailem v souvztáznosti s obsahem tiskoviny
- přizpůsobte návrh dostupným reprodukčním technickým možnostem
- dokumentujte realizaci a uplatnění souboru v praxi (fotografický a video záznam)

2. v teoretické části:

- proved'te sběr a třídění informací z tuzemské i zahraniční literatury
- pokuste se definovat jednotlivé kategorie papírových hříček a cvičení
- prozkoumejte možné výtvarné přístupy v dané oblasti („design and art with paper“, „papercraft“, „paper engineering“, „origami“ apod.)
- zaměřte se na tvorbu klíčových osobností žánru, stejně tak inspirativních mladých tvůrců
- vyhledejte a poukažte na vhodné paralely a inspirativní příklady k tématu práce z dějin moderní grafiky
- navrhněte projekt s postupy a uplatnění souboru papírových hříček a cvičení v praxi

Rozsah práce (NS): 30–40 stran textu včetně dokumentace.

Rozsah výtvarných prací: maketa publikace, ucelený soubor nejméně osmi listů, včetně obalu a návodu.

Seznam odborné literatury:

- ADOBE CREATIVE TEAM. Adobe Illustrator CS6 – Oficiální výukový kurz. Brno: Computer Press, 2013. ISBN 978-80-251-3792-5.
- ADOBE CREATIVE TEAM. Adobe InDesign CS6 – Oficiální výukový kurz. Brno: Computer Press, 2013. ISBN 978-80-251-2338-6.
- ADOBE CREATIVE TEAM. Adobe Photoshop CS6 – Oficiální výukový kurz. Brno: Computer Press, 2013. ISBN 978-80-251-3736-9.
- AKABANE, N. (ed.) New Encyclopedia of Paper-Folding Designs. Tokyo: PIE Books, 2009. ISBN10: 489444271X.

BHASKARANOVÁ L. Design publikací. Praha: Slovart, 2007. ISBN 978-80-7209-993-1.
EHMANN, S., KLANTEN, R., MEYER, B. Papercraft. Berlin: Gestalten. 2009. ISBN 978-3-89955-251-5.
KLANTEN, R., MEYER, B. (ed.) Papercraft 2. Berlin: Gestalten. 2011. ISBN 978-3-89955-333-8.
ČENKOVÁ, J., SIEGLOVÁ, N., DEJMALOVÁ, K. Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury. Praha: Portál, s.r.o., 2006. ISBN 80-7367-095-X.
FULKOVÁ, M. Diskurs umění a vzdělávání. Praha: H&H. 2008. ISBN 978-80-7319-076-7.
FULKOVÁ, M., JAKUBCOVÁ HAJDUŠKOVÁ, L., SEHNALÍKOVÁ, V. Galerijní a muzejní edukace I. Praha: UK - Karolinum, UPM, 2012. ISBN: 978-80-7101-111-8.
KLANTEN, R., HELLIGE, H. Little Big Books. Berlin: Gestalten. 2012. ISBN 978-3-89955-446-5.
DUTKOVÁ, D., KOUBA, K., KUBÁT, M. Ať se tužka zapotí!. Praha: Fra. 2011. ISBN 9788087429198.
KUBÁT, M. Ať se tužka zapotí 2. Praha: Fra. 2012. ISBN 978-80-87429-40-2.
Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze. 2007.
SAMARA, T. Grafický design. Praha: Slovart. 2008. ISBN 978-80-7391-030-3.
STEHLÍKOVÁ, B. Ilustrace v české knize pro děti. Praha: Společnost přátel knihy pro mládež, čs. sekce IBBY. 1986. ISBN 885.0-93(437).
VALENTA, J. Didaktika osobnostní a sociální výchovy. Praha: Grada. 2013. ISBN 978-80-247-4473-5.
WIEDEMANN, J. (ed.) Illustration Now 1-4. Köln: Benedikt Taschen Verlag. 2005. ISBN 38-228-4033-5.
ZEEGEN, L. The Fundamentals of Illustration. Lausanne: AVA Publishing. 2005-2011. ISBN 29-403-7333-7.

Vedoucí bakalářské práce: **doc. PhDr. Raudenský Martin, Ph.D.**

Oponenti:

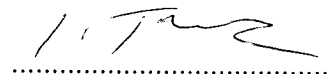
Konzultanti: **Mgr. Kafková Helena, Ph.D.**

Datum zadání bakalářské práce: 8.12.2014

Termín odevzdání bakalářské práce: dle harmonogramu příslušného akademického roku

Student

Vedoucí katedry

V Praze dne 10.12.2014

Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou práci vypracovala samostatně a že jsem všechny použité zdroje řádně citovala. Tato práce ani žádná její část nebyla předložena k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

V Praze dne 9. 12. 2016

.....
Eliška Fňukalová

Ráda bych poděkovala svému vedoucímu práce doc. PhDr. Martinu Raudenskému, Ph.D. za podnětné připomínky a přívětivost, se kterou ke mně přistupoval. Dále bych ráda poděkovala všem trpělivým pracovníkům galerijních obchodů a knihkupectví pro děti, které jsem v posledních dvou letech navštívila.

Anotace

Okrajové žánry grafické tvorby pro děti mají v českém prostředí dlouholetou tradici. V posledních letech se na trhu objevují práce čerstvých absolventů vysokých uměleckých škol, které jsou zpravidla vydávané a distribuované mimo síť tradičních nakladatelství a knihkupců. Rozsah a kvalita tvorby těchto mladých autorů dosud nebyly předmětem zájmu pedagogických oborů, přestože omalovánky, vystřihovánky a skládačky jsou velmi rozšířenou volnočasovou aktivitou dětí. Teoretická část práce proto mapuje současnou situaci v domácí tvorbě těchto žánrů, hodnotí ji a srovnává se situací v Česku v devadesátých letech. V praktické části bakalářské práce byla vytvořena vlastní papírová hračka inspirovaná tematikou kartografie. V didaktická část práce pak představuje náměty na výchovně-vzdělávací aktivity dětí prvního a druhého stupně základních škol za použití této hračky, včetně záznamu realizovaných aktivit.

Klíčová slova: omalovánky, vystřihovánky, skládačky, papírové hračky

Annotation

Marginal genres of graphic art for children have traditionally been produced by Czech illustrators and publishers but the graphic production of today's young artists is more independent on big publishers. This thesis aims to describe and evaluate contemporary Czech production of coloring books, cut-outs, paper toys and activity books for children. Present situation is compared with the graphic production for children in this country in nineties. The practical part of this thesis describes a creation of a paper toy inspired by cartography. The didactic part presents two activities with this paper toy for children in the first and second grade of Primary school.

Keywords: Colouring Pictures, Colouring Book, Cut-outs, Paper Toys, Activity Book

Obsah

Obsah.....	4
Seznam obrázků.....	5
Seznam příloh.....	5
ÚVOD.....	6
TEORETICKÁ ČÁST.....	8
1 OKRAJOVÉ ŽÁNRY GRAFICKÉ TVORBY PRO DĚTI.....	8
1.1 Definice pojmů.....	8
1.2 Přínosy jmenovaných žánrů ve výchovně-vzdělávacím procesu.....	13
2 KLÍČOVÁ DÍLA A OSOBNOSTI ŽÁNRU.....	15
2.1 Pohled do historie.....	15
2.2 Současná domácí tvorba.....	16
2.3 Časopisy pro děti.....	21
3 VÝTVARNÉ PŘÍSTUPY V TVORBĚ.....	26
4 SHRNUÍ.....	28
PRAKTICKÁ ČÁST.....	30
5.3 Inspirační zdroje.....	31
5.4 Tvorba vlastní papírové hračky.....	32
5.5 Výsledná podoba papírové hračky.....	35
5.6 Cílová skupina.....	36
DIDAKTICKÁ ČÁST.....	37
6.1 Papírová hračka jako didaktická pomůcka.....	37
6.2 Aktivita pro 1. stupeň ZŠ.....	37
6.3 Aktivita pro 2. stupeň ZŠ.....	40
6.4 Shrnutí.....	43
ZÁVĚR.....	44
LITERATURA & ZDROJE.....	45
Seznam použité literatury.....	45
Seznam použitých internetových zdrojů.....	46
Zdroje obrázků:.....	47

Seznam obrázků

Obr. 1: Ukázka z omalovánek pro děti.....	11
Obr. 2: Ukázka domalovánek pro děti.....	11
Obr. 3: Antistresové omalovánky pro dospělé.....	12
Obr. 4: Vystřihovánky sestavené v závěsný mobil.....	13
Obr. 5: Ukázka trojice dětských knížek - skládaček	14
Obr. 6: Moderní myriorama Nekonečná cesta.....	15
Obr. 7: Ukázka z publikace Těšíme se do školy.....	20
Obr. 8: Ukázka z edice Plastické vystřihovánky Albatros.....	21
Obr. 9: Ukázka z publikace Hiršalův skicák.....	21
Obr. 10: Dětská skládačka 30 hlav.....	23
Obr. 11: Ukázka z knihy Ať se tužka zapotí.....	24
Obr. 12: Pracovní listy autorky Z lesa.....	26
Obr. 13: Papírové skládačky bez použití lepidla.....	26
Obr. 14: Ukázka časopisu Sluníčko.....	28
Obr. 15: Ukázka z časopisu Raketa.....	29
Obr. 16: Ukázka publikací Anorak.....	30
Obr. 17: Skládačka diorama Liščí doupe na polárním kruhu.....	33
Obr. 18: Workshop ve tvaru knihy.....	37
Obr. 19: Výtvarný artefakt workshopu pro děti Auréliena Débata v podobě mapy.....	38
Obr. 20: Kartografické znázornění výškopisu.....	39
Obr. 21: Náčrt možnosti rozložení leporela – artefaktu jako prostředí pro další hru.....	40
Obr. 22: Náčrt výsledné podoby papírové hračky.....	41
Obr. 23: Realizace aktivity s dětmi předškolního a mladšího školního věku.....	46
Obr. 24: Realizace aktivity s dítětem staršího školního věku.....	48

Seznam příloh

- P1** Motivy vrstevnicového podkladu
- P2** Dokumentace výsledného artefaktu chlapce 3 roky
- P3** Dokumentace výsledného artefaktu dívky 6 let
- P4** Dokumentace výsledného artefaktu dívky 14 let

ÚVOD

Omalovánky, vystřihovánky a skládačky jsou klasickou součástí grafické tvorby pro děti. Řečená okrajovost těchto žánrů popisuje fakt, že je zpravidla tvoří výtvarníci a ilustrátoři, pro něž znamenají jen zlomek z celého spektra jejich tvorby. Příklady ze zahraničí ukazují, že ani to nemusí být tak úplně pravda, protože někteří cizí autoři se věnují výhradně grafické tvorbě pro děti, která podněcuje jejich aktivní zapojení.

Obliba a rozšíření jmenovaných žánrů spočívá v jejich snadné dostupnosti, nenáročnosti pracovního materiálu a pomůcek, variabilitě procesů a úkolů, které tyto hračky nabízejí, a v dlouholeté tradici, kterou na českém trhu mají. Rodiče s dětmi rádi dělají to, na co si sami vzpomínají ze svého dětství. Jmenované vlastnosti předurčují omalovánky, vystřihovánky a skládačky k širokému využití zejména při volnočasových aktivitách dětí.

Tradičně jsou tyto žánry spjaty s časopisy pro děti, které výtvarné úkoly v rámci svého obsahu dlouhodobě nabízejí. Vydávané jsou i specializované knihy a soubory, které mají přesahy k dětské ilustraci, literatuře a výtvarnému dílu. Někdy můžeme tyto žánry papírových hrátek najít i ve školních výukových materiálech určených k osvojení kurikula jiného předmětu.

Předkládaný text se v úvodu zabývá definicí omalovánek, vystřihovánek a skládaček a jejich typickými znaky. Následující kapitola pak rozebírá přínosy těchto žánrů pro rozvoj a edukaci dítěte.

Nejrozsáhlejší částí práce je rešerše klíčových osobností žánru v ČR. Nejprve jsou stručně popsána nejvýznamnější díla na trhu vzhledem k srovnávacímu období devadesátých let. Ačkoli se časový rozestup vzhledem k dnešku zdá významný, je tento vzhled do minulosti důležitým východiskem pro současnou situaci. Dále následuje přehled současných tvůrců a děl, které tyto žánry v českém prostředí vytvářejí a prezentují v samostatných dílech či publikacích.

Jejich krátké představení si klade za cíl poukázat na odbornou erudici autorů, na jejich motivaci a na specifika tvůrčího přístupu. Na závěr každého medailonku je provedeno krátké zhodnocení autorkou tohoto textu. Přehled není vyčerpávající, ale zaměřuje se na výtvarníky

a ilustrátory, pro které jsou okrajové žánry grafické tvorby pro děti nejdůležitějším prvkem tvorby, na různorodost v pojetí těchto žánrů a různé možnosti prezentace vizuálních výstupů.

Autorka textu se snažila získat i osobní zkušenost s tvorbou jmenovaných autorů. I na základě těchto poznatků je stručně zhodnocena jejich tvorba. Znalosti pak dále sloužily jako výchozí zkušenost pro praktickou část předkládané práce.

Na prezentaci autorů navazuje představení několika časopisů pro děti, díky kterým se děti s řešenými žánry grafické tvorby pro děti nejčastěji setkávají. V textu jsou porovnány známé i méně známé časopisy současného českého trhu z hlediska autorské základny, kvality grafického zpracování a rozsahu omalovánek, vystřihovánek a skládaček v rámci jednoho čísla. Na závěr teoretické části je krátká kapitola představující výtvarné přístupy při zpracovávání papíru a shrnutí předložených informací.

Teoretická část práce je zaměřena na domácí tvorbu. Jen někteří autoři jsou představeni jmenovitě, ale tvorbu dalších autorů včetně příkladů ze zahraničí představují obrázky ilustrující problematiku. Tyto obrázky by měly čtenáři zároveň nabídnout možnost základní vizuální komparace a ověření jevů popisovaných v textu.

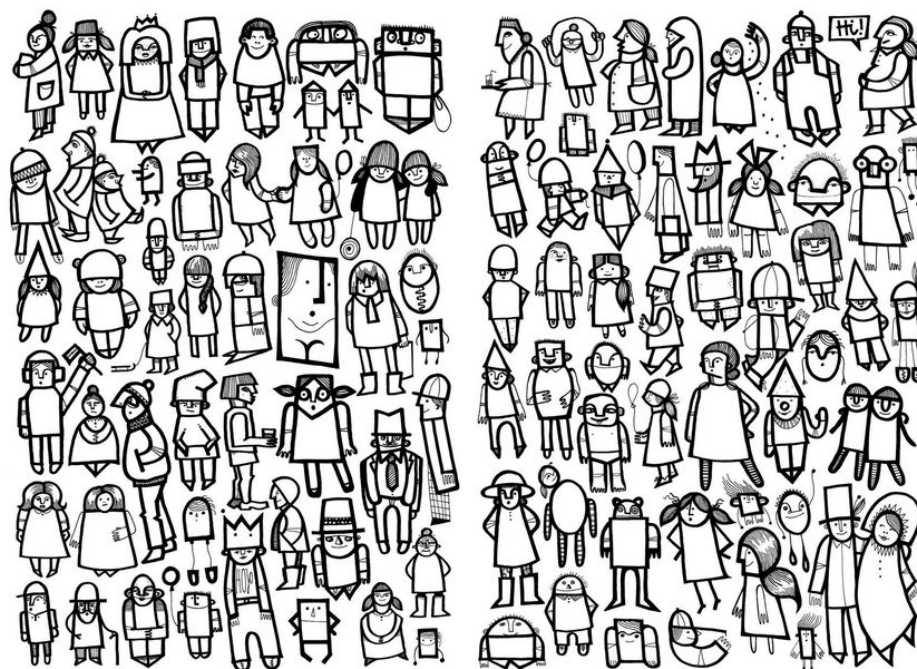
Praktická část práce popisuje tvorbu vlastní papírové hračky – leporela z hlediska námětu, inspiračních zdrojů, postupu práce a řešených problémů. V didaktické části je hračka uplatněna ve dvou aktivitách s žáky předškolního, mladšího školního a staršího školního věku. Popis aktivit je doplněn o vazbu na očekávané výstupy RVP a výsledné zhodnocení celého procesu. Dokumentace praktické i didaktické části je přiložena v přílohách na konci textu.

TEORETICKÁ ČÁST

1 OKRAJOVÉ ŽÁNRY GRAFICKÉ TVORBY PRO DĚTI

1.1 Definice pojmů

Omalovánky (*coloring pictures, coloring books*) jsou plošné obrysové obrázky nebo soubory obrázků určené k vybarvování, zpravidla pomocí pastelky nebo fixů¹ (obr. 1). Tradičně jsou tištěné na měkkém papíře a vázané do formy sešitu. Někdy bývají doplněné o barevnou variantu obrázku, nebo jeho alternativu poskytující předlohu k vybarvení. V současné době je v mnohých případech linie kresby vyznačována méně zřetelně, například šedou barvou.

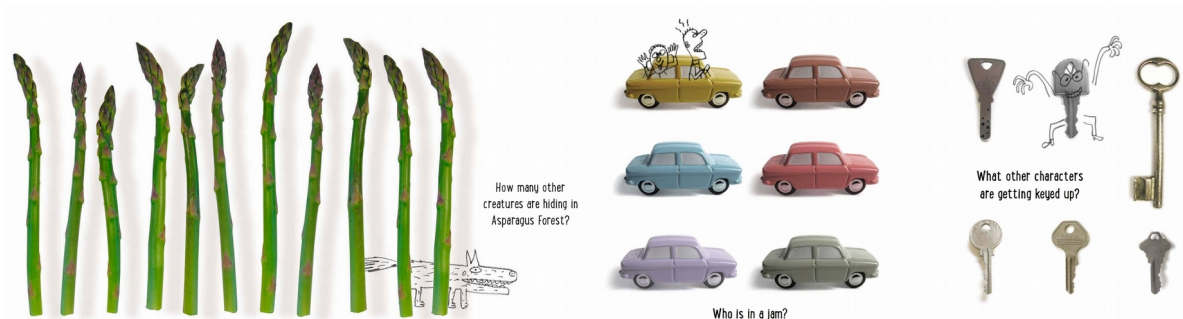

Obr. 1: Ukázka z omalovánek pro děti.
Autor: Dominika Lipniewska, 100 Coloring Book

¹https://en.wikipedia.org/wiki/Coloring_book (cit. 27. 8. 2016)

První omalovánky jsou datovány už do roku 1879, kdy vznikla kniha *The Little Folks Painting Book*². Tato kniha se skládala ze souboru obrázků na pravé straně doplňujících text příběhu na straně levé. První obrázky umístěné v knize byly již vybarvené autory, čímž byl poskytnut i návod, jak s knihou pracovat. Nyní má většina omalovánek podobu jednotlivých omalovávacích sešitů. Jsou také typickou součástí časopisů pro děti. V nabídce jsou i velkorozměrné plakátové omalovánky, které jsou určeny k vyvěšení na zeď a dlouhodobému dotváření.

Další variantou jsou domalovánky, též nazývané dokreslovací obrázky (obr. 2). To jsou omalovánky, které jsou nakresleny jen částečně, nebo zobrazení nějakých tvarů či předmětů, které vyžadují dotvoření dítětem se zapojením vlastní intervence. Typickými příklady jsou úkoly dokreslování účesů postav, vzorů na oblečení či srsti zvířat.

Obr. 2: Ukázka domalovánek pro děti.

Zleva (1) „Kolik dalších zvířat se skrývá v chřestovém lese?“; (2) „Kdo vězí v dopravní zácpě?“; (3) „Které další postavy se nemohou dočkat?“.

Autor: Serge Bloch, Draw!

V poslední době se těší velké oblibě takzvané „omalovánky pro dospělé“ (obr. 3). Třebaže jsou omalovánky tradičně určeny dětem, tyto soubory omalovánek jsou pro své komplikovanější miniaturní vzory určené k omalovávání hlavně dospělým. Ačkoli často nedosahují takových kresebných kvalit jako omalovánky pro děti, význam omalovánek pro dospělé je arteterapeutický. I proto si vysloužily přívskivo „antistresové“. Jejich benefit tkví v intenzivním soustředění na jednu činnost, zapojení jiných částí mozku než při běžné denní činnosti, ale také je jejich vybarvování pro mnohé dospělé jedinou tvůrčí činností, které se vůbec věnují.

² <http://www.openculture.com/2016/02/the-very-first-coloring-book-the-little-folks-painting-book-from-the-1880s.html> (cit. 3. 12. 2016)

Obr. 3: Antistresové omalovánky pro dospělé.

Autor: Johanna Basford, Tajná zahrada

Výzkum zabývající se vlivem vybarvování na stavy úzkosti u studentů umění byl proveden v roce 2005³. Předpokladem bylo, že vybarvování geometrických tvarů navozuje současně vnitřní dialog, tedy stav podobný meditaci, který vyžaduje hluboké soustředění a redukuje negativní myšlenky a emoce. Nejčastěji jsou jako motiv při této terapii využívány mandaly, ale tento výzkum srovnává také využití jednoduššího geometrického motivu. Výsledky studie ukazují, že vymalovávání mělo na redukci úzkosti větší vliv než volné kreslení, přičemž se u mandaly a geometrického motivu snížení úzkosti nelišilo. Autoři přisuzují výsledek tomu, že omalovánky směřují pozornost respondenta, a umožňují mu tak hlubší soustředění na činnost.

Vystřihovánky (*cut-outs*) jsou tištěné motivy zpravidla na kartonu či papíru větší gramáže, které jsou určené k vystřihnutí. Vystřihovánky mohou být před vystřihnutím vybarvovány jako omalovánky, a po něm se mohou dále skládat a slepovat. Název napovídá, že k práci s vystřihovánkami je zapotřebí použít nůžky. Existují i „vystřihovánky“, které jsou už předem perforované či nařezané, takže se vystřihovánky vytrhávají nebo vylupují z archu.

Po vystřihnutí je výtvar plochý. S takovými vystřihovánkami se dále manipuluje v ploše, kdy mohou být vystřižené díly považovány jednoduše za papírové hračky, reprezentanty objektů, jejichž vzájemná poloha a vztah se stává předmětem zkoumání a hraní. Takovým případem jsou například oblékací papírové panenky (*paper dolls*). Vzájemná poloha může být na závěr fixována lepidlem. Moderní vystřihovánky také často bývají kombinovány s nití, provázkem či špejlí, který například umožňuje zavěšení objektu v prostoru, nebo propojení jednotlivých dílů v pohyblivý mobil (obr. 4). Natočení papíru přispívá k prostorovému dojmu z hračky. Ohýbání a stočení jsou nejjednodušší způsoby vyklenutí papíru do prostoru. Pokud jsou vystřihovánky dále modelovány složitějšími způsoby jako je ohýbání, skládání a slepování, stávají se z nich skládačky.

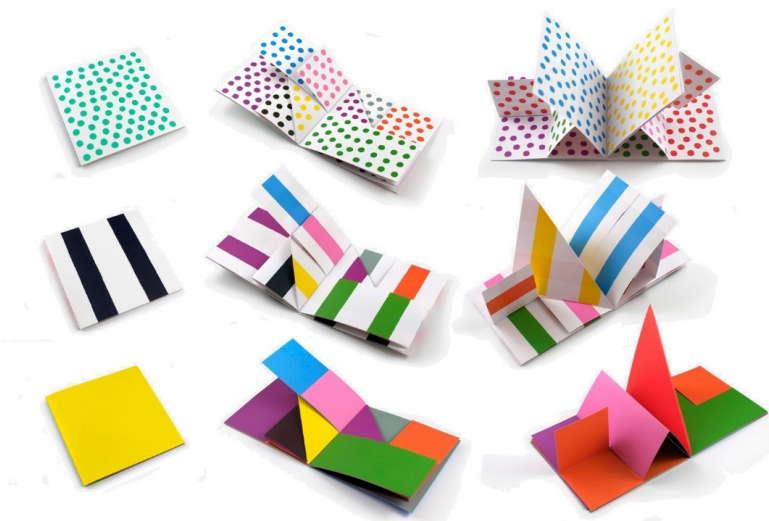
³ Curry, N. A., Kasser, T. (2005): Can Coloring Mandalas Reduce Anxiety? *Art Therapy*, 22(2), 81-85.

Obr. 4: Vystřihovánky sestavené v závěsný mobil.
Autor: PEPEhračky, závěsný mobil PTÁCI

První vystřihovánky byly v Evropě vytvořeny už v roce 1529⁴. Jednalo se o sluneční hodiny ve tvaru křížku a navrhl je Georg Hartmann v Německu. Nejstarší doložené vystřihovánky, které vznikly na českém území, pocházejí z roku 1800 a znázorňují papírový betlém. Později byly vystřihovánky vydávány samostatně jako prodejní artikl knihkupců, mezi veřejnost se ale dostávaly zejména jako reklamní předměty, protože aršíky vystřihovánek pro děti byly často součástí běžných produktů do domácnosti.

Skládačky (*paper toys*) mají nejméně jednoznačnou definici ze všech žánrů zkoumaných v této práci. V zásadě se dá za skládačku označit výtvar z papíru, který se nějakým způsobem skládá, nebo u které by bez ohýbání papíru nebyla výsledná podoba papírové hračky kompletní či plně funkční (obr. 5).

Obr. 5: Ukázka trojice dětských knížek - skládaček .
Autor: Antonio Ladrillo, Dots, Lines, Colors.

⁴ Kropáček, J. *Kouzelná historie papírových vystřihovánek*. Brno: CPress. 2014. 51 s. ISBN 978-80-264-0561-0.

I skládačky mohou být jak plošné, tak prostorové. Typickým reprezentantem plošných skládaček jsou klasické papírové hračky, u nichž se přehýbáním vyměňují části obličejů u jednotlivých postav na hračce (viz obr. 10). Za prostorové se dají považovat všechny skládačky z papíru, které se stanou prostorovým objektem, ať už bylo použito lepidla nebo ne. Většina skládaček začíná vystřihnutím jednotlivých dílů nebo geometrické sítě určených k následnému složení. Obtížnost a věrnost objektům, které reprezentují, se různí. Některé skládačky jsou natolik podrobné, že se jejich výroba stává modelářstvím z papíru.

Nejstarší skládačkou z papíru je tradiční japonské origami, které bylo původně využíváno při náboženských obřadech. Zpopularizováno jako zábava a umění bylo asi v 19. století. Některé origami jsou pohyblivé, jiné mohou být složeny z více dílů papíru. V origami je povoleno i stříhat a nastřihovat. V podobě, v jaké ho známe dnes, a v jaké bývá praktikováno při tvorbě s dětmi, se však podobně jako u jiných skládaček jedná o ustálené postupy tvorby, při kterých není vyžadována vlastní invence.

Papírové hračky je generický název pro všechny produkty z výše jmenovaných skupin, v angličtině pro skládačky. Ráda bych však do této skupiny připojila ještě hračky z papíru, které se do žádné z výše uvedených kategorií nevešly. Jsou sice plošné i prostorové, často i mobilní, ale většinou jsou k dostání již hotové a není potřeba aktivního kreslení, vystřihování či skládání na to, aby se hračka stala úplnou.

Do této kategorie bych zařadila pop-up knihy a některé historické papírové hračky, k jejichž tvorbě se dnešní autoři začínají vracet. Jedná se například o taumatrop, kartu potištěnou z obou stran a zavěšenou na provázku, jehož napnutí způsobí rychlé otáčení karty a vizuální splynutí obou motivů, nebo myriorama (obr. 6), sadu stejně velkých karet zobrazujících zpravidla krajinu, které se dají srovnat v libovolném pořadí a pokaždé představují trochu jinou kulisu pro hru nebo vymyšlený příběh.

Obr. 6: Moderní myriorama Nekonečná cesta.
Autor: Tom Gauld, Endless Journey

1.2 Přínosy jmenovaných žánrů ve výchovně-vzdělávacím procesu

Jmenované žánry grafické tvorby pro děti jsou vnímány především jako prostředky volnočasové aktivity dětí. Z tohoto hlediska jsou vnímány i v úvodu a rozsahu této práce. Tato kapitola se nicméně zaměřuje na možnosti a přínosy využití omalovánek, vystřihovánek a skládaček ve výchovně vzdělávacím procesu, tedy v mateřských a základních školách. Přínosy jsou rozděleny do čtyř hlavních skupin. Poslední z nich, rozvoj tvořivosti, stručně reflektuje i vztah těchto žánrů a výtvarné výchovy.

Rozvoj dětské kresby

Vývoj a úroveň dětské kresby ovlivňují tyto faktory: mentální vyspělost dítěte, motorika, lateralita, zrakové vnímání, paměť, schopnost představivosti a reprodukce, pozornost⁵. Okrajové žánry grafické tvorby pro děti rozvíjí hned několik z těchto faktorů, a mohou tak záměrně přispívat k rozvoji grafomotoriky a kresby. To má význam hlavně v předškolním a mladším školním věku, kdy rozvíjení grafomotorických schopností vede k úspěšnému zvládnutí psaní. Mezi činnosti rozvíjející jemnou motoriku je řazeno konkrétně právě malování, obtiskování, mačkání papíru, stříhání, vytrhávání, lepení a skládání z papíru.

Rozvoj dalšího kurikula

Obzvláště na nižším stupni základních škol jsou omalovánky, vystřihovánky a skládačky používány i k osvojení dalšího kurikula. V pedagogické praxi se nejčastěji používají omalovánky. Vybarvování podporuje vizuální paměť žáků. Spojení s fyzickou aktivitou ruky zvyšuje počet aktivních center v mozku a přispívá k zapamatování látky. S vybarvováním v hodinách se můžeme setkat i na druhém stupni základní školy, například v hodinách biologie nebo zeměpisu. Činnost už ovšem zcela postrádá imaginativní volnost.

Vystřihovánky se ve školní praxi využívají hlavně v nižších ročnících ZŠ k rozvoji grafomotorických schopností. Obecně jsou však ve výuce většiny předmětů méně zastoupené. Předpokládám, že k tomu přispívá vyšší časová náročnost, vznik odpadního materiálu, i jistá nepraktičnost výsledku – vystřihané motivy se mnohým dětem zakrátko ztratí. Pevné místo mají vystřihovánky snad jen ve výuce geometrie.

Skládačky také pomáhají rozvíjet geometrické myšlení. Rozvíjejí schopnost zjednodušení a abstrakce. Pokud není použito lepidlo, přinášejí také nové podněty k mechanickému řešení propojení komponentů.

Odpočinek a rozvoj soustředění

Ve školách je obzvláště vybarvování používáno jako vítaný způsob změny činnosti a udržení pozornosti dětí v hodině. Děti v mladším školním věku udrží pozornost asi 15 min v kuse a podle toho je třeba v hodinách pravidelně obměňovat činnosti. Omalovánky mají

---

⁵Bednářová, J., Šmardová, V. *Rozvoj grafomotoriky. Jak rozvíjet kreslení a psaní*. Brno: Computer Press a. s. 2006. 80 s.

také pozitivní vliv soustředění a mentální odpočinek, jak ukazují výzkumy uvedené u antistresových omalovánek.

Rozvoj výtvarného vnímání a výtvarné tvořivosti

Rozebírané grafické žánry do určité míry podněcují k výtvarnému projevu a současně rozvíjejí tvořivost dětí. Podle Hlavsy (1981) mají kreativizační metody stimulačního, inspirativního, cvičného či psychologického charakteru větší účinek na rozvoj tvořivosti, než mají například metody informativní⁶. Takový charakter omalovánky, vystřihovánky a skládačky bezpochyby mají. Dítě si může s jejich pomocí aktivně vytvořit papírové hračky, na které by jinak samo technicky nestačilo.

Omalovánky a domalovánky učí vnímání vztahů mezi liniemi, tvary a barvou, a umožňují uplatnění subjektivního vnímání a prožívání. Tím, že dávají projevu současně určité mantinely, rozvíjejí fantazii, schopnost abstraktního myšlení a originálního řešení problémů. Vystřihovánky a skládačky přirozeně napomáhají prostorové představivosti. Haptický vjem umocňuje výtvarnou zkušenost z práce s papírem a neměl by být pouze plošný. Tvarování z papíru metodami mačkání a stříhání považuje Roeselová⁷ za neopominutelnou součást výtvarné výchovy.

Kvalita vizuální stránky papírové hračky kultivuje výtvarné vnímání dítěte. Podle mého názoru je však ještě důležitější, že tyto hračky mají inspirativní charakter. Mohou být přímo doplňovány vlastní tvorbou dítěte, nebo může být obrys vystřihovánek a skládaček znovu přenesen na prázdný papír a vlastnoručním dotvořením vzniká alternativa původního autorského produktu. Do velké míry ale tyto postupy závisí i na invenci rodičů.

---

6 Hlavsa (1981) in Hazuková, H. *Didaktika výtvarné výchovy VI. Tvořivost a výtvarná výchova*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta. 2010. s. 53.

7 Roeselová, V. *Techniky ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah. 1996. ISBN 80-902267-1-X.

2 KLÍČOVÁ DÍLA A OSOBNOSTI ŽÁNRU

V této části práce jsou představeny klíčové domácí osobnosti okrajových grafických žánrů pro děti. Na úvod bych ráda připomněla autory, kteří tvořili hlavně před rokem 1990 a dominance jejich tvorby přetrvávala i v porevoluční době. Jedná se přitom o autory, kteří svou tvorbou nejvíce ovlivnili právě moji generaci. Následuje představení vybraných současných autorů. To je podřízeno roku vzniku uměleckého uskupení či konkrétní prezentované práce tak, aby zůstala zřejmá případná návaznost tvůrčích a myšlenkových postupů autorů. Další podkapitola krátce představuje také časopisy, které studované žánry předkládají dětem nejčastěji. Na závěr je provedeno stručné porovnání tvorby podle období i jednotlivých autorů.

2.1 Pohled do historie

Jako první bych ráda zmínila dnes již bezesporu ikonické publikace, se kterými se setkal snad každý předškolák či prvňák devadesátých let. Starší z nich *Těšíme se do školy* (1. vydání 1979) napsaly Eva Veberová, Jarmila Hřebejková a Marie Dušková. Ilustracemi ji doplnil Gabriel Filčík (obr. 7). Novější *Než půjdeš do školy 1 a 2* (1995) vytvořil tento ilustrátor společně s Evou Opravilovou. Všechny tři knihy jsou zaměřené na přípravu předškoláků a nejmladších školáků na proces vzdělávání. Učí hlavně soustředění, jemné motorice, držení tužky, koordinaci oka a ruky, uvolnění ruky a trénují myšlenkové operace. Obtížnost úkolů se stupňuje přitom, jak dítě prochází knihou. Mimo úkolů je obsažen i text osvětlující význam každého ze cvičení pro rodiče či učitele.

Obr. 7: Ukázka z publikace *Těšíme se do školy*.

Zleva (1) přebal sešitu; (2) vystřihovánka nákladních aut k nacvičení sestavování tvarů do celku a porovnávání velikosti; (3) omalovánka rukavic na základě výběru totožných vzorů.

U všech cvičení je v záhlaví modře vytištěný popis pro učitele a černě zadání pro dítě.

Autoři: Eva Veberová, Jarmila Hřebejková, Marie Dušková, Gabriel Filčík, *Těšíme se do školy*

Podobnou formou je strukturovaná také pětice sešitů o Filipovi pojmenovaných 5x Filip (1989) autorského týmu Eva Vančurová a Miloš Noll. Svazky si kladou totožné vzdělávací cíle, i když jen některé ze sešitů o Filipovi jsou určené k aktivnímu dokreslování. Ve zbylých sešitech jsou jednoduché počtářské úlohy, poznávání písmen, rozeznávání stran, barev, tvarů a podobně.

Nakladatelství Albatros, dříve Státní nakladatelství dětské knihy, se již od roku 1969 zaměřovalo na vydávání slepovacích vystřihovánek nejprve na volných arších a později v sešitové edici Plastické vystřihovánky Albatros (obr. 8). Nabízené vystřihovánky a skládanky byly jak jednodušší pro mladší děti, tak i naopak technického charakteru určené dospívajícím a dospělým. Postihovaly širokou škálu námětů, od zvířátek, figurek a papírových hraček po složité modely aut, lodí, balonů, nebo budov. Různorodost témat této edice je ohromující. Ačkoli většina vystřihovánek byla určena ke slepení v prostorový objekt, některé byly i čistě plošné jako papírové hračky, nebo společenské hry. Vystřihovánky pro nakladatelství připravovali různí autoři, díky čemuž mají jednotlivé kusy a tematické celky odlišný vzhled. Vydávání edice vystřihovánek bylo v tomto nakladatelství ukončeno v roce 1998.

Obr. 8: Ukázka z edice Plastické vystřihovánky Albatros.

Zleva (1) plošná papírová vystřihovánka a skládáčka Papírová mozaika; (2) plastický závěsný mobil Opičky; (2) vystřihovánky modelů Kosmická tělesa.

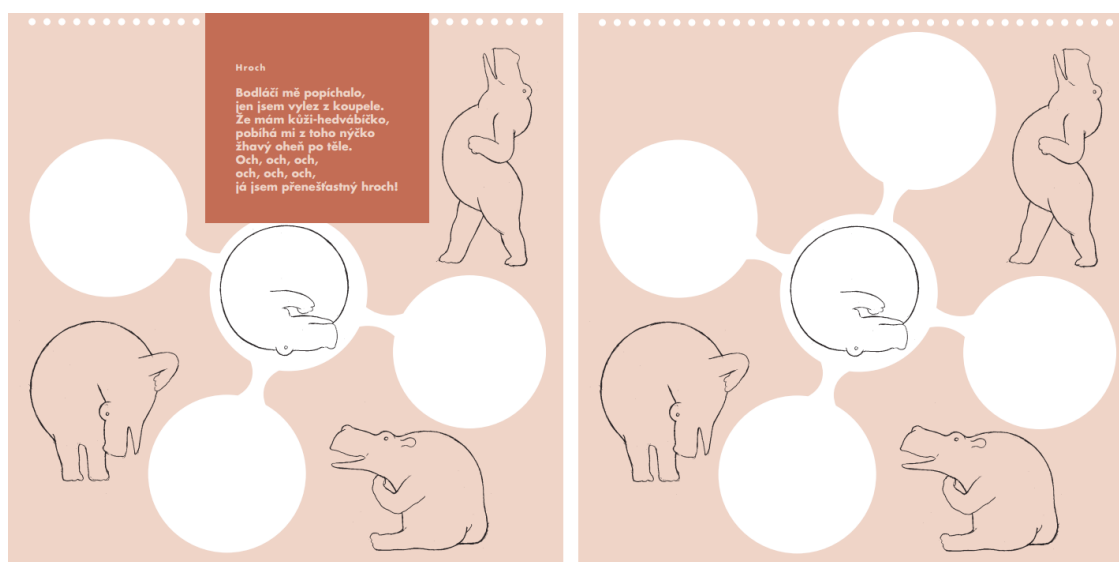
Autoři: (1) Jan Kubíček, (2) Vladimír Smrčka, (3) František Kobík a Václav Šorel

2.2 Současná domácí tvorba

Narozdíl od předchozího období, kdy bylo vydávání veškeré tvorby pro děti řízeno a určováno jediným státním nakladatelstvím, existuje dnes na trhu daleko širší spektrum autonomních nakladatelů a publikujících autorů. Velká nakladatelství jsou orientována na zavedená jména, zatímco mladší a menší subjekty ukazují daleko větší touhu experimentovat a dát příležitost neotřelým řešením. Následující přehled proto obsahuje prakticky jenom autory, kteří se dají označit jako alternativní ve smyslu toho, že alternují velkým vydavatelům.

Hiršalův skicák

Publikace Hiršalův skicák nakladatelství Meander byla poprvé vydána v roce 2009 a obsahuje výbor z díla spisovatele Josefa Hiršala doplněný ilustracemi Petra Nikla (obr. 9). Kniha má netradiční čtvercový formát, kroužkovou vazbu a zvýšenou gramáž papíru, takže formálně skutečně připomíná skicák. Ačkoli mohou být ilustrace Petra Nikla považovány samy o sobě za úplné, publikace hned několika způsoby vyzývá čtenáře, aby se do čtení knihy aktivně zapojil spolupřítelbou její vizuální nebo literární stránky. Takovým prvkem je například označení ilustrátora „předkreslovačem“ či podtitul „básně & domalovánky pro děti“, ilustrátorova výzva k aktivnímu zapojení na titulním listu, i samotné uspořádání obsahu knihy, kde ilustrace pouze nedoplňuje text, ale naopak text někdy ustupuje celostránkové ilustraci a je vevázán na samostatném listu menšího formátu nad ní.

Obr. 9: Ukázka z publikace Hiršalův skicák.

Zleva (1) příklad umístění básně na samostatném listu jiného formátu ve vztahu k ilustraci na listu pod básní; (2) úplný vzhled stránky s ilustrací.

Autoři: Petr Nikl a Josef Hiršal, Hiršalův skicák.

Publikace typu Hiršalův skicák je v českém prostředí zcela ojedinělá svým formátem, vazbou i zaměřením. Z mého pohledu jde o perfektní souhru spisovatele, ilustrátora i editora knihy, která nepotřebuje žádné další výtky ani komentář.

NaPOLI

Ateliér NaPOLI založily v roce 2011 Alžběta Skálová, Alžběta Zemanová a Martina Kupsová, absolventky Ateliérů ilustrace a typografie VŠUP v Praze. Setkaly se při společné práci na knize pro nakladatelství Albatros. Skálová však toto uskupení opustila v roce 2014. Trojice se zabývá ilustrací a výrobou hraček pro děti, tvoří zejména z papíru, ale pro Zemanovu je typická i práce s textilem. Podle vlastních slov autorek jejich tvorbu odlišuje od tvorby ostatních autorů určitá „upovídánost“, která je zapříčiněna použitím kresby jako hlavního

sdělovacího prostředku⁸ (obr. 10). Obvykle pro své práce používají techniku sítotisku, případně také běžný ofset, nebo risograf. Portfolio jejich grafické tvorby pro děti zahrnuje ilustrace, flipbooky, taumatropy, vybarvovací a domalovávací plakáty na zeď, papírové vystřihovánky, které se zavěšením na nit promění v prostorové objekty a mobily, i skládačky objektů a scenérie⁹. Důležitým znakem jejich produktů jsou tradiční tiskařské metody, ruční zpracování a nízký náklad jejich děl.

Obr. 10: Dětská skládačka 30 hlav.
Autor: Alžběta Skálová, NaPOLI.

Tvorba NaPOLI těží ze spojení sil hned tří mladých autorek. Díky tomu nabízí velkou různorodost a pestrost produktů, čímž je tvorba uskupení v českém prostředí ojedinělá. Charakteristické znaky NaPOLI vyjmenované výše dávají papírovým hračkám jedinečnost, ale do určité míry mohou být i předmětem kritiky.

Na hračkách je znát, že je autorky „dělají pro sebe“ a tvorba je baví. Jednotlivé produkty vzbuzují zvědavost a hravost a jsou založeny na vnímavé ilustraci pro děti. Podle mé zkušenosti jsou ale například jejich vystřihovánky relativně složité. Vystřihnutí a obzvláště pak propojení mobilních prvků nezvládne dítě samo bez pomoci rodiče. V tvorbě spatřuji zdůraznění estetiky autorského stylu ilustrace na úkor snahy o zjednodušení vzhledem k možnostem dítěte. Chybí mi také didaktický a informační přesah prací, i když se jim nemůže být upřena obsažnost.

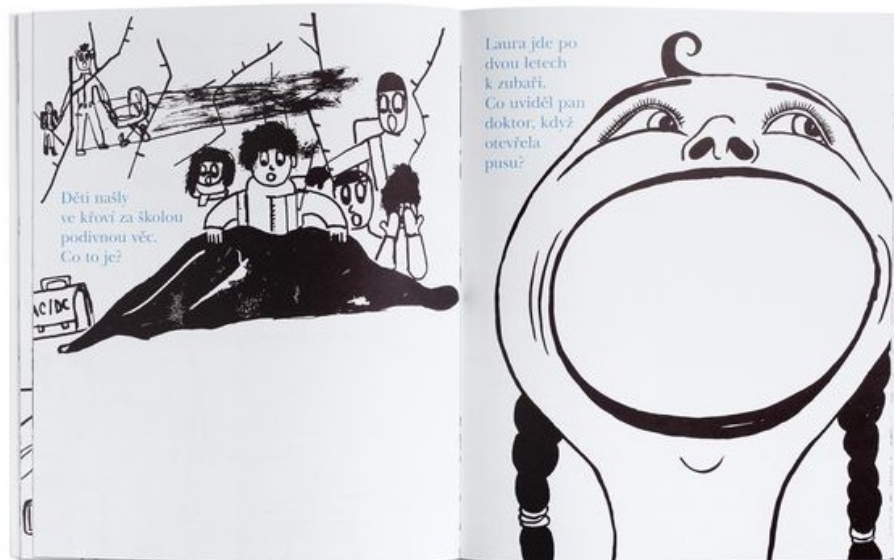
Tradiční tiskařské metody a volba kvalitního podkladu povyšují papír ze spotřebního zboží na plnohodnotný hračkářský materiál určený k dlouhé životnosti. Barvy by měly i na slunci dlouho vydržet. Důraz na ruční práci ale zvyšuje cenu výrobků NaPOLI. Kouzlo ruční práce a tradičních tiskařských metod je tak do jisté míry vykoupen tím, že jsou produkty dostupné jen omezenému okruhu dětí a rodičů.

⁸ http://www.rozhlas.cz/cajovna/aktualne/_zprava/papirnici--1241552 (cit. 30. 10. 2016)

⁹ <http://www.napolistranky.cz/prace> (cit. 28. 10. 2016)

Koprbbooks

Dora Dutková a Martin Kubát, absolventi Ateliéru ilustrace a grafiky VŠUP v Praze a bývalí členové skupiny KOPR¹⁰, spolu vytvořili i netradiční vybarvovací a domalovávací sešit pro děti od sedmi let. Ať se tužka zapotí vydali v roce 2011 (obr. 11). Titul byl zvolen nejkrásnější knihou ČR 2011 a o jeho úspěchu nepochybně svědčí i to, že je dnes beznadějně vyprodán. Pokračovací sešit Ať se tužka zapotí 2 pak sestavil Martin Kubát samostatně v roce 2012.

Obr. 11: Ukázka z knihy Ať se tužka zapotí.
Autoři: Dora Dutková a Martin Kubát

Sešity Ať se tužka zapotí byly distribuovány i po síti velkých knihkupectví, kde vzbudily ohlas svou originalitou, hravostí a odlišností od masových produktů často pokleslé estetiky. Těmto sešitům lze vytknout snad jen to, že by ilustrativní a textový obsah mohl sledovat nějaký příběh, který by se postupně při procházení sešitem i za přispění dítěte rozvíjel.

Z lesa

Jana Kloučková Kudrnová vystudovala grafický design a ilustraci a nyní tvoří pod autorským jménem Z lesa. Své ilustrace nepovažuje za prvoplánově roztomilé, snaží se předkládat lesní poetiku, která by neměla přehlušit náhled dětského myšlení¹¹. Usiluje o vytváření hříček s přesahem, které současně vzdělávají a vychovávají. Na svém blogu¹² pravidelně uveřejňuje volně stažitelné pracovní listy (obr. 12), které jsou zpravidla omalovánkami či vystřihovánkami s přesahem výchovně vzdělávacího obsahu. Tyto listy vytváří pro své dvě předškolní děti, se kterými je v domácnosti.

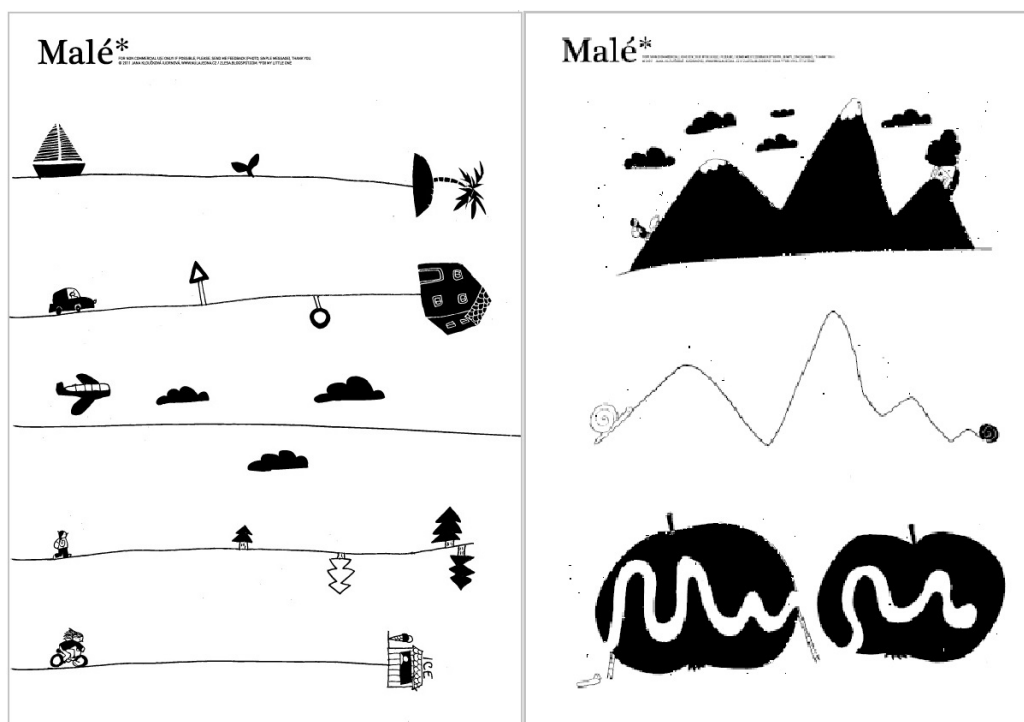
¹⁰ http://www.rozhlas.cz/mozaika/radiogalerie/_zprava/dora-dutkova-a-martin-kubat--734540 (cit. 4. 11. 2016)

¹¹ <https://vimeo.com/111224607> (cit. 10. 11. 2016)

¹² <http://zlesa.blogspot.cz/>

Ačkoli považuji jiné autory v tomto výběru za zajímavější z hlediska estetiky autorského stylu, tuto autorku jsem do výběru současných tvůrců zařadila z několika důležitých důvodů. V první řadě mne zaujal způsob, kterým se její tvorba pro děti šíří. Část svojí tvorby, užitý grafický design v podobě jmenovek na dárky, balících papírů, dekoračních obrázků a potištěných tašek a triček, prodává na internetu, ale mimo to vyrábí pro své děti pracovní listy, které volně distribuuje na svém blogu. S takovým přístupem jsem se u jiných českých tvůrců nesetkala, i když v zahraničí není neobvyklé, že autoři nechávají část své tvorby volně ke stažení.

Autorka tvoří pro své děti v návaznosti na jejich aktuální schopnosti, potřeby a předměty zájmu. Tuto „neodrženost od reality“ považuji za nesmírně osvěžující. Líbí se mi také snaha o didaktický přesah papírových hraček a pracovních listů, který je zpracován zcela intuitivně, aniž by autorka měla nějaké pedagogické vzdělání.

Obr. 12: Pracovní listy autorky Z lesa.

Zleva (1) list určený k nácviku stříhání podle vyznačených linií; (2) list určený k rozvoji koordinace ruky a oka obkreslováním linií tras turisty, šneka a červíků.

Autor: Jana Kloučková Kudrnová

PEPE hračky

Manželská dvojice Petry Benešové a Josefa Marka založila uskupení jménem PEPE hračky v roce 2014. Josef Marek vystudoval Tvorbu hraček a herních předmětů. Petra Benešová během svého života studovala propagační výtvarnictví, a později ilustraci a knižní vazbu a design kovošperku. Autoři vytváří zejména vystřihovací závěsné mobily a jednoduché vystřihovací skládačky, které lze pospojovat bez použití lepidla (obr. 13). Věci jsou podle

autorů jednoduché a nedeformují realitu, nejsou tedy prvoplánově líbivé¹³. Snaží se vytvářet produkty tak, aby hra a dotváření děti bavily, podněcovaly fantazii a děti se naučily něco nového¹⁴.

Obr. 13: Papírové skládačky bez použití lepidla.
Zleva (1) Hasiči; (2) Autobus; (3) Houpací koník.
Autor: PEPEhračky,

U PEPE hraček mne zaujaly hlavně papírové skládačky, které jsou velmi jednoduché, skládají se bez pomoci lepidla, a přitom to není na úkor zajímavosti nebo inspirativnosti těchto předmětů. Dále vyzdvihuji, že v omalovánkách nepoužívají černé linie, aby dítě neomezovali ve svobodném výtvarném projevu.

2.3 Časopisy pro děti

Většina dětí se s vystřihovánkami, omalovánkami a skládačkami nejčastěji setkává v časopisech určených pro děti svého věku, tedy předškolního a školního věku. V českém prostředí se výtvarné úkoly pro děti v časopisech silněji prosazují asi od sedmdesátých let¹⁵. Do té doby byla věnována pozornost především ilustracím doprovázejícím literární obsah časopisů.

Jako dva příklady tradičních časopisů pro děti, které kladou důraz na okrajové žánry grafické tvorby pro děti, jsem si vybrala **Sluníčko** a **Mateřidoušku**. Znamé jsou pro svou dlouhou historii, důraz na kvalitu vizuální stránky časopisu a trvalou oblibu u dětí i rodičů. Oba časopisy na českém trhu figurovaly i v roce 1990, který v tomto textu slouží jako určitý srovnávací bod. Přestože je vydávána i řada dalších časopisů, tyto dva příklady pro výše uvedené důvody považuji za vhodné k porovnání s novou vlnou dětských časopisů vznikajících po roce 2010.

Sluníčko je vydávané od roku 1967. Ačkoli se časopis v průběhu své existence mírně proměňoval¹⁶, byl vždy určený pro děti předškolního věku a zaměřený na přípravu do školy.

13 <http://www.proglas.cz/detail-poradu/2015-12-15-22-00.html> (cit. 31. 10. 2016)

14 https://popoutblog.squarespace.com/journal/2015/1/31/pepe-hraky-tvorte-tak-jak-to-ctte?goal=0_5fb2cb62e5-700b409f48-99776205&mc_cid=700b409f48&mc_eid=2df958a28f (cit. 31. 10. 2016)

15 Procházková, K. Současné časopisy pro děti (vývojové tendence a recepce). Diplomová práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. 2008. Vedoucí práce PhDr. Milena Šubrtová, PhD. 108 s.

16 Tamtéž.

Obsah má výchovně vzdělávací charakter a didaktická a zábavná cvičení jsou směřována na rozvoj jemné motoriky, držení tužky, nácvik stříhání a základní znalosti o světě kolem nás. Pravidelné rubriky se v 90. letech přímo jmenovaly *Kreslíme*, *Vystřihovánka*, *Domalovánka* či *Omalovánka s hádankou*.

Současné Sluníčko svůj charakter nemění, přestože rubriky jsou již pojmenované jinak (obr. 14). Aktualizována byla vizuální forma a přibýly reklamy, kterým je věnován relativně velký prostor, ale hlavně pro svůj obrazový charakter nejsou na první pohled jasně rozeznatelné od zbytku obsahu. Autorský tým je dlouhodobě stabilní, důvěrně známé jsou práce bývalé šéfredaktorky Andrey Popprové, Ivy Novákové, Milana Starého či Venduly Hegerové. Dvojstrana tvrdého papíru s vystřihovánkou ve středu je pro časopis charakteristická dodnes.

Obr. 14: Ukázka časopisu Sluníčko.

Zleva (1) obálka časopisu č. 7/2010; (2) omalovánka s naznačenými barvami pomocí barevných puntíků č 5/2010; (3) vystřihovánka z časopisu č 5/2010.

Dalším tradičním časopisem určeným pro děti školního věku je **Mateřídouška** vycházející od roku 1945. Narozdíl od Sluníčka již při jejím čtení není počítáno s pomocí rodičů. Zaměřuje se na luštění, informace a literaturu pro děti. Některý obsah je převzat ze zahraničních knih pro děti od stejného vydavatele, což zvyšuje různorodost ilustrací. Okrajové žánry grafické tvorby pro děti v obsahu v podstatě nejsou zastoupeny, o to více překvapující je přetrvávající tvrdá dvojstrana s vystřihovánkou ve středu vazby časopisu. Mateřídoušku i Sluníčko vydává nakladatelství Mladá fronta.

Jako poslední bych ráda krátce zmínila časopis **ABC** určený hlavně chlapcům školního věku. Časopis vychází od roku 1957 a je vědecko-technicky orientován. Typické pro něj vždy byly podrobné vystřihovánky, které se obzvláště historicky zaměřovaly na mladé modeláře. Zájem o modelářství však u čtenářů postupně klesá, a časopis se dnes do jisté míry se přibližuje

současné Mateřídoušce. Historii vystřihovánek časopisu ABC dnes mapuje série publikací na pokračování Papírová archeologie¹⁷.

Po roce 2010 začaly vznikat nové časopisy, které mají společné znaky, jež je odlišují od tradiční magazínové produkce pro děti. Jsou typické tím, že nejsou vydávány velkými komerčními vydavatelskými, mají alternativní způsob financování, usilují o maximální kvalitu vizuální a obsahové stránky, nepodporují reklamu v časopisech a nejsou zpravidla distribuovány v běžné síti trafik.

První z nich, **Raketa** (obr. 15), vznikl v roce 2014. Šéfredaktorkami jsou výtvarnice Johana Litošová a produkční Radana Švejdíková, časopis vychází čtvrtletně v nakladatelství Labyrint a je určený pro děti ve věku 5-10 let. Pro mladší děti pak kolektiv příležitostně vydává ještě časopis jménem **Raketa Mini**. Časopis neobsahuje žádné reklamy.

Podle šéfredaktorek projekt vznikl hlavně z potřeby vytvořit formát, který na trhu chyběl. Jednotlivá čísla jsou vždy zaměřena na konkrétní téma, například Jídlo nebo Mládáta. V časopise je kladen důraz na kvalitní vizuální stránku a kromě ustáleného kolektivu autorů je v každém čísle možné najít i práce různých mladých tvůrců. Mimo pohádek s ilustracemi obsahuje časopis i klasické úkoly, jako jsou spojovačky, bludiště, hledání rozdílů, omalovánky a domalovánky. V některých číslech je ve středu vevázána i dvojstrana tvrdého papíru s vystřihovánkou. Inspirací pro tento časopis byly francouzské časopisy pro děti Georges a Bonbek, a britský magazín Anorak. O tom bude také více napsáno dále.

Obr. 15: Ukázka z časopisu Raketa, č. 6.

Zleva (1) obálka časopisu; (2) vystřihovánka na tvrdé dvojstraně ve středu časopisu.

Autoři: (1) Filip Reif, (2) Mařenka Urbánková

17 viz Fajkus, S., Pavelka, R., Kropáček, J. *Papírová archeologie: historie vystřihovánek v časopise ABC*. Česko: S. Fajkus. 2013.

Podobný formát jako Raketa nabízel i časopis **Hrana**, který vycházel měsíčně do roku 2014¹⁸. Redaktorky Mariana Dočekalová a Alžběta Kratochvílová se jeho vytvořením snažily zaplnit mezeru na trhu po zániku brněnského časopisu Pojd' si hrát!¹⁹. Mariana Dočekalová je současně učitelkou výtvarné výchovy. Název časopisu odkazuje na slovní spojení „hra na ...“, přičemž každé číslo bylo zaměřené podle tématu, na které si časopis daný měsíc hrál, například na redakci časopisu, nebo na eskymáky. Ani tento časopis neobsahoval reklamu a nabízel různorodé úkoly vystřihovánek, omalováněk a skládaček. Do tvorby časopisu se zapojovaly například i výše jmenovaná Dora Dutková či další ilustrátorka, která vydává své práce příslušných žánrů grafické tvorby pro děti, Linda Retterová. Přestože již časopis nevychází, v distribuci jsou stále nevyprodaná čísla.

Inspirace pro nově založené české časopisy přichází ze zahraničí. **Anorak**, časopis s podtitulem The Happy Mag for Kids, vychází od roku 2006 (obr. 16). Stejně jako u českých časopisů má každé číslo své vlastní téma. Časopis překračuje dosavadní hranice vizuálního provedení dětských časopisů a v každém čísle lze najít řadu ilustrací autorů z celého světa. Obálka časopisu je nesmírně působivá. Pohled na český časopis Raketa odhaluje jasnou inspiraci Anorakem. Jak ale říkají tvůrkyně Rakety, v porovnání s Anorakem se méně soustředí na vizuální obsah, ale o to více na ten faktický^{viz} ¹⁸. Jejich časopis se totiž snaží plnit také výchovně vzdělávací funkce. Anorak se podle Litošové a Švejdíkové snaží dítě spíše zabavit a pobavit. Vydavatelé časopisu Anorak nabízí ještě verzi časopisu pro mladší děti, který se jmenuje **Dot**, a chystají se vydávat také časopis stejného typu pro dospělé. Speciální sešity zaměřené na aktivity a hraní s papírem **Anorak Activity Book** byly dodnes vydány tři (obr. 16).

Obr. 16: Ukázka publikací Anorak.

Zleva (1) obálka časopisu Anorak; (2) ukázka z Anorak Activity Book 1 „Je tu 24 bytostí. Najdi je všechny, vybarvi a hraj si!“

Zdroj: Anorak Activity Book 1, autor nedohledán.

¹⁸ http://www.rozhlas.cz/cajovna/aktualne/_zprava/johana-svejdikova-a-radana-litosova-raketu-si-kupuji-i-studenti-umprum--1661506 (cit. 11. 11. 2016)

¹⁹ http://www.rozhlas.cz/mozaika/literatura/_zprava/novy-casopis-pro-deti-hrana--1108577 (cit. 11. 11. 2016)

I přes mírnou odlišnost ve věku cílových skupin je možné vzájemné srovnání časopisů Sluníčko, Raketa a Hrana. Srovnání Sluníčka a ostatních časopisů ukazuje, že ačkoli se Sluníčko přiklonilo k určité vizuální schematizaci a do svého obsahu začlenilo reklamu, z hlediska okrajových žánrů grafické tvorby stále nechybí zajímavá vystřihovánka ani celá řada vybarvovacích a dokreslovacích cvičení zaměřených na grafomotoriku a přípravu do školy. Při listování časopisem se ukazuje, že herní aktivity pro děti ve Sluníčku zabírají zhruba polovinu obsahu.

Raketa je založena na informačním textovém obsahu doplněném neatřelými ilustracemi. Herní aktivity jsou zhruba na deseti procentech obsahu a mimo vystřihovánky ve středu časopisu je zde k nalezení jen několik dokreslovánek a omalovánek, které necílí ani tak na grafomotorický vývoj dítěte nebo rozvoj vizuální citlivosti, jako spíše přenos vzdělávacího obsahu. Provedené srovnání koresponduje s tvrzením autorek časopisu, že si Raketa klade za cíl více vzdělávat a to i formou textu, zatímco Hrana je více zaměřená na herní aktivity dětí. ^{viz 18}

V časopise Hrana totiž naopak tvoří herní aktivity asi devadesát procent obsahu. Vystřihovánek je zde hned několik a mají různorodý charakter včetně závěsných mobilů a oblékacích panenek. Nejsou ale tištěné na tvrdším papíru. Omalovánky a dokreslovačky korespondují se „hrou“, která v rámci obsahu jednoho čísla probíhá, takže mají informační a obsahový přesah vzhledem k tomuto tématu. Zadáání úkolů a úsekovité textové informace však znepřehledňují orientaci na některých stránkách. Snaha natěsnat na malé místo co nejvíce úkolů a různorodost ilustrací tak paradoxně časopisu trochu škodí, obzvláště ve srovnání s Raketou, která si udržuje vzdušnější a čistší grafické rozložení. Zajímavé také je, že kolektivy ilustrátorů a grafiků se v časopisech Hrana a Raketa navzájem prolínají, ale jsou zcela oddělené od kolektivu připravujícím časopis Sluníčko.

3 VÝTVARNÉ PŘÍSTUPY V TVORBĚ

Výčet českých autorů okrajových žánrů pro děti nastíněný výše však prozrazuje, že hlavní technikou u nás stále zůstává ilustrace pro děti. Předpokládám, že ve velké míře je to dáno vzděláním autorů, protože většina z nich jsou grafici či ilustrátoři, ale i tím, že tento způsob ztvárnění je hluboce zakořeněn v tradici těchto grafických žánrů pro děti. Kvalitní ilustrace podnítl pozorovatele k přemýšlení, zachycuje více než jen prvoplánové uchopení doprovodného textu, a nabízí hlubší porozumění celému tématu.²⁰ V literatuře pro předškolní děti je jí přikládána dokonce srovnatelná či větší důležitost než samotnému textu²¹.

Spektrum výtvarných technik a tvůrčích přístupů při práci s papírem je ale mnohem širší. Anglický výraz *paper craft* sdružuje všechny umělecké techniky pracující s papírem, které zahrnují například *origami*, *quilling*, *paper cut* (řezání z papíru), výrobu papírových modelů a hraček, aj.²² V anglické terminologii může termín *paper craft* znamenat také přímo jen papírový model.²³ Není možné a ani účelné snažit se v této práci jmenovat všechny techniky, kterými se papír v současném umění a grafickém designu zpracovává.²⁴

Společnými jmenovateli těchto přístupů je využití křehkosti a subtilnosti papíru, schopnost papíru nahradit jemu podobné materiály jako je například látka, ale i naopak materiály intuitivně považované naopak za mnohem tvrdší a pevnější. Některé práce demonstrují náročnou řemeslnou zručnost nutnou ke zpracování tohoto materiálu, vyjadřujíc tak protiklad k dnešní rychlé a instantní době. Výtvarníci pracují také s realistickými fotografickými potisky papíru, které prostorovým papírovým objektům dodávají zcela nové kvality.

Jedinou výjimku z ilustrátorského přístupu při přípravě okrajových žánrů grafické tvorby pro děti tak u českých autorů tvoří začlenění origami. V českém prostředí se můžeme setkat s využitím origami jako součásti papírových skládaček u autorského kolektivu Mazzel (obr. 17). Origami kolektivně reflektovalo také NaPOLI, které vytvořilo na rok 2014 kalendář, který na každý měsíc obsahoval jiný origami papír s autorským potiskem a nový návod na skládání.

---

20 Zeegen, L. *The Fundamentals of Illustration*. Lausanne: AVA Publishing. 2005-2011. ISBN 29-403-7333-7.

21 Čeňková, J. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-095-X

22 https://en.wikipedia.org/wiki/Paper_craft (cit. 27. 8. 2016)

23 https://en.wikipedia.org/wiki/Paper_model (cit. 27. 8. 2016)

24 srovnání viz Klanten, R., Ehmann, S., Meyer, B., eds. *Papercraft*. Berlin: Gestalten. 2009. 255 s. ISBN 978-3-89955-251-5

Obr. 17: Skládačka diorama Liščí doupě na polárním kruhu.
Autor: Mazzel.

Z českých autorů spojeného s tvorbou pro děti a sledujících zahraniční přístupy v tvorbě z papíru lze jmenovat Václava Bíchu. Je ilustrátorem časopisu *Raketa* a zabývá se prostorovou papírovou koláží. Tato technika je jednou z variant *paper cut* a je založena na vrstvení ploch barevného papíru tak, že jednotlivé vrstvy na sobě neleží, ale jsou několik milimetrů vzdálené. Tím pádem na sebe navzájem mohou vrhat stín a relativně plochá práce získává prostorový efekt. Ilustrace Václava Bíchy lze nalézt v časopise, ale dosud nevytvořil žádné omalovánky, vystřihovánky či skládačky založené na této technice.

4 SHRNU TÍ

V zásadě by se dalo říci, že předrevoluční měla proti dnešku mnohem sevřenější charakter. Pracovní sešity obsahující nejčastěji omalovánky a dokreslovačky přísně sledovaly další vzdělávací cíle a specializovaly se hlavně na přípravu dětí do školy. Skládací vystřihovánky byly více zaměřené na zábavu dětí, ale přesto měla i tato tvorba pro děti technický charakter a při práci s ní byla nutná asistence dospělých. Jednodušší varianty vhodné pro samostatné dětské zpracování byly publikovány v dětských časopisech. Tato situace byla podmíněna monopolním postavením státních nakladatelství na trhu. Je však třeba vyzdvihnout, že okrajové žánry grafické tvorby měly v devadesátých letech pevné místo v produkci pro děti, a samostatné sešity těchto žánrů byly vydávány ve velkých nakladatelstvích jako například Albatros nebo Státní pedagogické nakladatelství. Nabídka byla stabilní a relativně neměnná, práce byly vydávány opakovaně, ale současně měly vysokou kvalitu a různorodost.

Devadesátá léta se nesla v dozvuku předchozí doby, ale zájem o další vydávání zavedených edic okrajových grafických žánrů začal ze strany tradičních nakladatelů postupně upadat. Na český trh pronikla řada zahraničních autorů a nižší cena za jejich masové produkty často vyvažovala nízkou kvalitu prací. Nakladatelství také neměla ochotu experimentovat a vydávat publikace mladých neznámých autorů. Všeobecný nedostatek příležitostí k vydávání vlastních prací nejenom pro mladé výtvarníky vyústil v založení nakladatelství Meander v roce 1995 a nakladatelství Baobab jen o něco později v roce 2000.²⁵ Obě nakladatelství kladou důraz na originální grafické a ilustrační zpracování a dávají možnost uplatnění čerstvým absolventům výtvarných vysokých škol. Nakladatelství Meander vydalo právě například výše zmíněný Hiršalův skicák. Ani ediční aktivita těchto nakladatelů však neposkytuje prostor pro vydávání okrajových žánrů grafické tvorby pro děti a soustředí se na krásnou literaturu pro děti a mládež.²⁶

Po roce 2010 se proto na poli okrajových grafických žánrů pro děti začala prosazovat celá řada mladých tvůrců s kvalitním výtvarným vzděláním. Jejich potřeba tvořit reaguje právě na nepřiliš zajímavé předchozí období, ale současně odkazuje i na tradici produktů, které tvůrce ovlivnily v dětství a dospívání. Tito autoři již nespolehnají na velké nakladatele a své práce navrhují, ale i realizují a distribuují do sítě prodejních míst v mnohých případech samostatně.

Při srovnání s představenými pracemi 90. let lze mezi oběma obdobími najít řadu rozdílů. V první řadě se dá říci, že se úplně oddělily proudy publikací pro rozvoj grafomotorického vývoje a publikací vystřihovánek, omalovánek a skládaček s neotřelým vizuálním zpracováním. Hlavní proud, který byl v předrevoluční době a devadesátých letech vlastně ten

25 Halada, J. *Encyklopedie českých nakladatelství 1949-2006*. Praha: Libri, 2007. ISBN 978-80-7277-165-3.

26 Sýkorová, P. *Ediční aktivity nakladatelství Meander a Baobab v kontextu české literatury pro děti a mládež*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. 115 s. Vedoucí práce PhDr. Milena Šubrtová, Ph. D.

jediný, se vždy zaměřoval na přípravu dětí do školy. Takový charakter si udržuje po celou dobu své existence Sluníčko a s ním související ilustrátoři. V dnešní době připravují alternativy Filčíkovy knihy Těšíme se do školy právě Iva Nováková²⁷ a Vendula Hegerová²⁸, ilustrátorky tohoto časopisu. Po vizuální stránce jsou tyto publikace značně zjednodušené, ale nedají se považovat naprosto nekvalitní. Ačkoli i současní mladí autoři deklarují, že se snaží vtisknout svým pracím obsah, formalizované didaktické tendence jsou jim ve většině případů naopak cizí.

Vystřihovánky, omalovánky a skládačky mladých uskupení vnesly na českou scénu svěží vzduch z hlediska autorské estetiky. Pracují s neokoukanou vizualitou a technickou vynalézavostí se vrací k tradici Plastických vystřihovánek Albatros, i když nelpí na příklonu k modelaření. Vrací se také ke kvalitě materiálů a tradičním metodám, čímž papírovou hračku povyšují na trvanlivý produkt. Jak již bylo naznačeno výše, jejich produkty se dostávají pouze k výběrovému publiku poučené veřejnosti, fanoušků tvůrce a angažovaných rodičů. Ke sloučení obou proudů produkce grafických žánrů pro děti, hlavního a alternativního, totiž nedochází při tisku a distribuce prací. Mladí autoři z velké části tisknou a vydávají své práce sami, a distribuují je mimo zavedenou síť knihkupectví a papírnictví, nebo je prodávají přes internet pomocí vlastních e-shopů či Fler.cz. Někteří z nich nabízejí částečně tvorbu zdarma ke stažení na internetu. Stejným způsobem fungují i nově založené dětské časopisy.

Na trhu tak v současnosti existují v podstatě dvě paralelní linie. Aktivita mladých ilustrátorů a tvůrců řešených žánrů pro děti ukazuje, že i tato média prochází se zpožděním podobným vývojem jako vydavatelství dětské knihy v devadesátých letech. Dochází k reakci na vizuální vyprázdňenost současné tvorby pro děti. Při srovnání se zahraniční inspirací se však čeští autoři drží ještě relativně „při zemi“. Šíře technického zpracování papíru u zahraničních autorů i s jeho přesahy do okrajových žánrů grafické tvorby pro děti pro ně může být do budoucna velmi inspirativní.

---

27 viz např. Nováková, I. *Hurá do školy*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0339-1.

28 viz např. Hegerová, V., Šulc, P. *Těšíme se do školy*. Praha: Pierot, 2015. ISBN 978-80-7353-465-3.

PRAKTICKÁ ČÁST

5.1 Cíle

Cílem praktické části bakalářské práce bylo vytvořit ucelený soubor omalovánek, vystřihovánek a skládaček pro děti. Vycházela jsem z praktických poznatků s těmito žánry, které mám ze svého dětství, a které jsem si osvojila v průběhu přípravy rešerše praktickou zkušeností s pracemi současných autorů, a z teoretických poznatků, které jsem si utřídila porovnáním jednotlivých případů v teoretické části.

5.2 Námět

Na základě teoretické rešerše a zhodnocení charakteru omalovánek, vystřihovánek a skládaček, které jsou v současnosti k dostání na českém trhu, pro mě bylo důležité, aby výstup praktické části nebyl pouhou hezkou papírovou hračkou, ale aby měl i další didaktický přesah. Podle mého názoru jsou okrajové žánry grafické tvorby pro děti ideálním prostředkem k nenucenému a přirozenému předávání dalších vědomostí. Rozhodla jsem se, že se bude jednat o obsah, který je na základních školách vyučován v hodinách zeměpisu. Konkrétně jsem chtěla pracovat s problematikou krajiny a kartografie.

Úkolem kartografie je prostřednictvím grafických symbolů vyjádřit obsah mapy.²⁹ Jsou k tomu využívány tři prvky a to výškopis, polohopis a popis. Výškopis a polohopis jsou v mapě vyjádřeny grafickými mapovými značkami, které doplňuje text reprezentující právě popis. Teorií vyjadřování v kartografii, kartografického jazyka, se zabývá kartografická sémiologie³⁰. Principy čtení kartografických děl jsou přirozeně jiné než principy poukazované v teorii vizuálního umění³¹. V zásadě ale oba jazyky pracují se stejnými vlastnostmi grafických prvků. Mapové značky totiž mohou být bodové, liniové nebo plošné. Kvalitativní a kvantitativní charakter objektu upřesňují právě vlastnosti mapových značek, v kartografii konkrétně jejich tvar, velikost, orientace, barva, vzorek a světlost.

---

²⁹ Mikšovský, M. *Kartografie*. 1. vydání. Brno: Geodetický a kartografický podnik v Praze, n. p. 1987. 209 s.

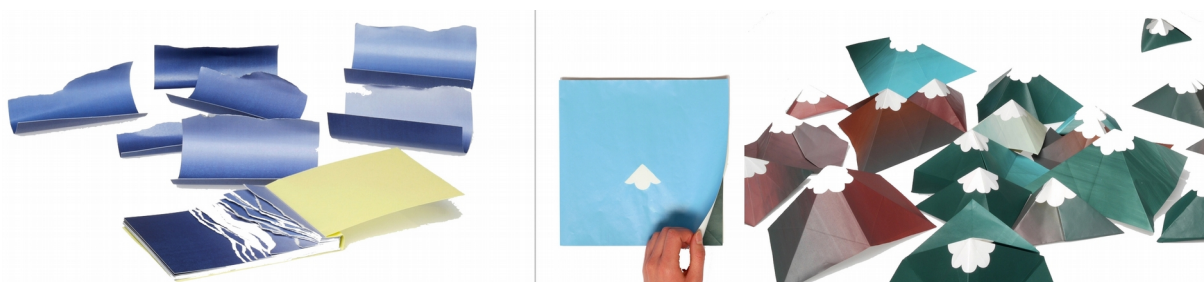
³⁰ Novák, V., Murdych, Z. *Kartografie a topografie*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, n. p. 1988. 318 s.

³¹ srovnání viz Kulka, J. *Psychologie umění*. Praha: Grada Publishing. 2008. ISBN 978-80-247-2329-7

5.3 Inspirační zdroje

Při hledání, jak nejlépe uchopit výklad přírodovědných vědomostí pomocí série omalovánek, vystřihovánek či skládaček, jsem provedla další rešerši autorů, kteří tuto tematiku nějakým způsobem vztahují k výtvarné tvorbě. Práce s mapou či kartografickými zákonitostmi je ve vlastní tvorbě autorů poměrně obvyklá, ať už se jedná o využití stávajících map jako materiálu k tvorbě, vizuální znázornění prostorovosti fenoménu, abstrakce a hledání rytmických vztahů, deníkový záznam nebo záznam cesty, mentální mapy nebo konceptuálním umění. Z českých autorů s mapami pracují například Anežka Ciglerová (Čichová mapa Prahy, 2009), Kateřina Šedá (Nedá se svítit, 2012), Jana Kasalová (v průřezu celé tvorby, např. výstava Odjinud, 2016) a mnozí další.

V zahraniční grafické tvorbě se jsem objevila několik inspirativních příkladů, jak jednoduše znázornit krajinu pomocí papíru (obr. 18). Uvedené příklady jsou výstupy studentského Workshopu ve tvaru knihy³². Zadáním bylo během čtyř dnů vytvořit knihu, v níž jsou všechny stránky identické. Tyto stránky se jednotlivě při oddělení od knihy stávají samostatnými konstrukčními jednotkami.

Obr. 18: Workshop ve tvaru knihy. Práce okrajových žánrů grafické tvorby založené na námětu krajiny. Zleva (1) Point Break; (2) Paper Mountains.
Autoři: (1) Maxime Gambus; (2) Laura Alarcon&Maxime Gau

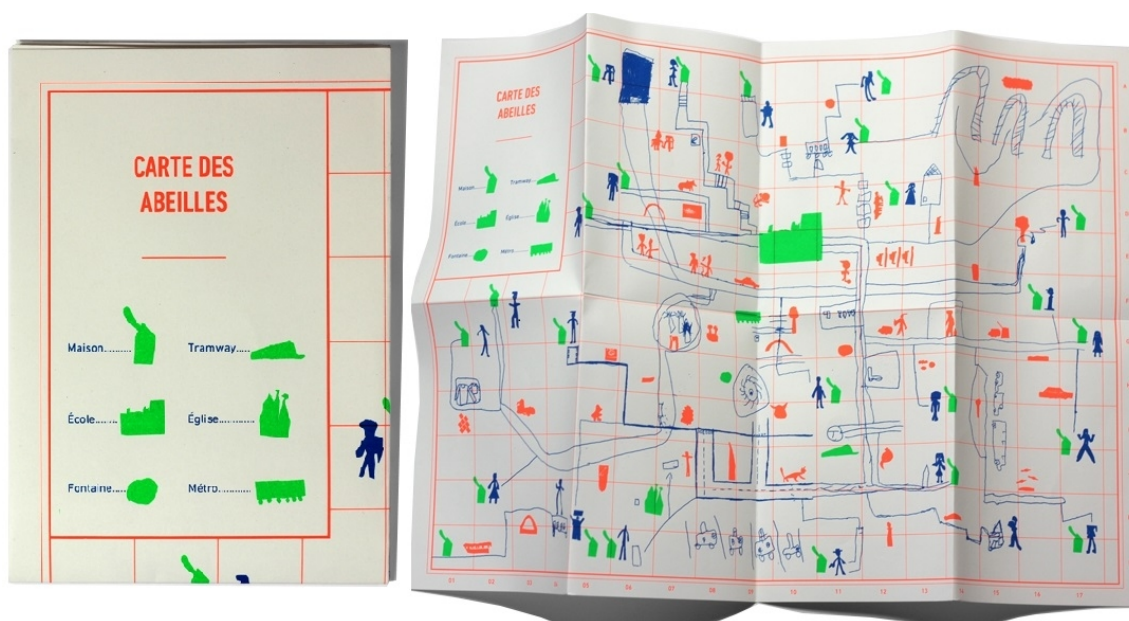
Nakonec jsem ale byla nejvíce inspirována dvojicí francouzských grafiků. Patrick Lindsay a Aurélien Débat ve své práci využívají kartografické prvky, k jejichž původu se sice otevřeně hlásí, ale vyjmutím z kontextu tyto grafické objekty ztrácí svůj dosavadní význam, aby se následným seskupením v do nových vztazích staly odlišným vizuálním znakem či sdělením. Tento postup se dá přirovnat k práci s geometrickými tvary Jana Kubíčka (pro srovnání viz obr. 8). Lindsay a Débat mimo geometrických tvarů používají také podkladové pravouhlé sítě a opakovatelnost prvků zajišťují pomocí razítka. Často není úplně zřejmé, kde začíná práce jednoho a končí práce druhého z autorů. Zmiňované postupy ale společně uplatnili například při tvorbě propagační grafiky divadelní scény Châteauvallon³³. Lindsay na těchto principech založil také kompletní grafický návrh pro událost Marseille Evropské město kultury 2013³⁴.

32 <http://editionsdulivre.com/en/workshop/workshop-in-the-shape-of-a-book/> (cit. 1. 12. 2016)

33 <http://www.lindsay.fr/travaux/capitale-2013/> (cit. 15. 11. 2016)

34 <http://www.lindsay.fr/travaux/chateauvallon-1/> (cit. 15. 11. 2016)

Aurélien Débat na svých webových stránkách fotograficky dokumentuje workshop pro děti, kde byla výsledným artefaktem právě společná mapa³⁵ (obr. 19). Bohužel není z fotografií zřejmé, jak přesně byl workshop veden. Vstupním podkladem byla prázdná pravoúhlá síť, která byla doplněna vlastními razítky a kresbou tak, aby k obrazu školy v centru mapy prostorově vztahovala bydliště a způsob transportu jednotlivých žáků. Rovnoměrné prostorové rozložení jednotlivých prvků v mapě bylo pravděpodobně vytvořené uměle, tedy bez ohledu na realitu. Zajímavé je použití individuálních a generických značek ve výsledné mapě, které jsou navíc rozlišeny různými barvami.

Obr. 19: Výtvarný artefakt workshopu pro děti Auréliena Débata v podobě mapy.
Zdroj: URL <<http://www.aureliendebbat.fr/index.php?/project/ateliers/>> (cit. 15. 11. 2016)

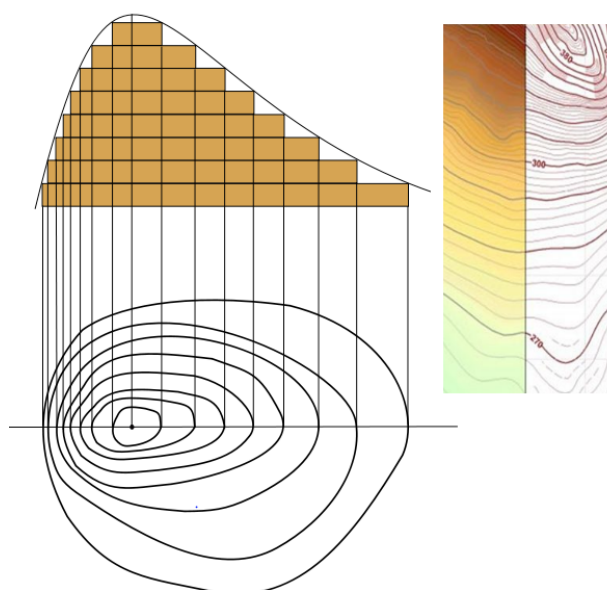
5.4 Tvorba vlastní papírové hračky

Při vlastní tvorbě papírové hračky jsem považovala za největší úskalí udržení vyrovnanosti jejích funkcí. Uvědomovala jsem si, že přílišné zaměření na přenos dalšího kurikula může snižovat hodnotu produktu z hlediska vizuální kvality, žánrového ukotvení a rozvoje výtvarné tvořivosti. Uždil (1976) varuje, že tvořivost v jiných vzdělávacích oblastech znamená často spíše schopnost kombinovat, obměňovat nebo domýšlet, zatímco ve výtvarné výchově tento termín znamená schopnost vnímat a výtvarně rozvíjet představu se zapojením emočního zpracování³⁶. Proto jsem kladla důraz na čistotu a minimalismus výsledného produktu. Další mou snahou bylo, aby produkt nebyl příliš sevřený a nekladl hranice výtvarnému projevu, naopak by měl podněcovat k procesu výtvarné tvorby.

35 <http://www.aureliendebbat.fr/index.php?/project/ateliers/> (cit. 15. 11. 2016)

36 Uždil (1976) in Hazuková, H. *Didaktika výtvarné výchovy VI. Tvořivost a výtvarná výchova*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta. 2010. s. 78.

Ačkoli jsem nejprve uvažovala o vyložení větší šíře kartografické problematiky, po konfrontaci pracemi dalších autorů řešící podobná témata jsem usoudila, že bude lepší vybrat si pouze jeden kartografický výrazový prostředek, se kterým budu při tvorbě papírové hračky pracovat. Tím se stalo znázornění výškopisu na mapě, které se děje pomocí kót a vrstevnic, tedy bodů a izolinií o známé nadmořské výšce, barevného škálování a číselného popisu nadmořských výšek (obr. 20). Právě přepis nadmořské výšky do systému vrstevnic jsem použila jako základní princip pro tvorbu papírové hračky. Na jeho základě jsem vytvořila dvě pracovní plochy, jednu se zápisem vrstevnic a druhou pracovní, na které může být vrstevnicový zápis přepisován do prostoru.

Obr. 20: Kartografické znázornění výškopisu. Zleva (1) přepis hladin nadmořských výšek pomocí izolinií vrstevnic; (2) znázornění absolutní nadmořské výšky pomocí barevné hypsometrie, nebo popisu vrstevnic.

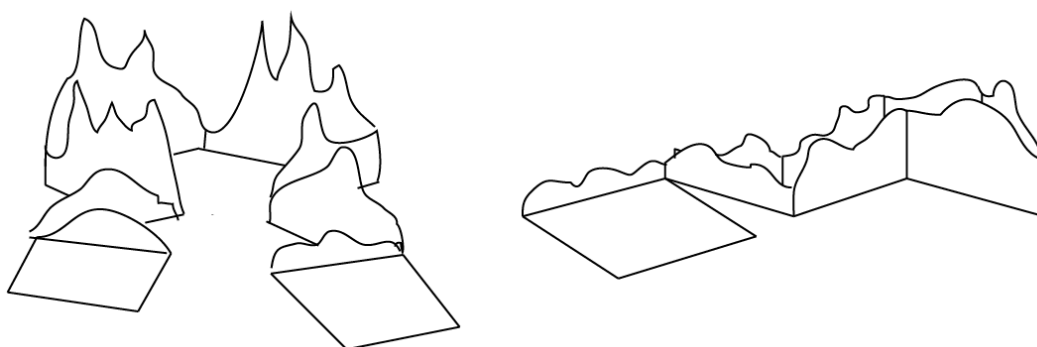
Toto vymezení stanovuje papírové hračky velice konkrétní mantinely. Je proto nutné, aby aktivity realizované s papírovou hračkou byly zadány tak, aby dítěti umožnily současně uplatňovat subjektivitu v tvorbě a možnosti vyjádření vlastní percepce světa.

Formát a velikost

V průběhu práce na papírové hračce jsem váhala mezi variantou formátu dlouhého obdélníku z tvrdšího papíru a velkého čtverce z papíru nižší gramáže. Zatímco dlouhý formát lze poskládat jako leporelo a nabízí řadu možností řešení v podobě pruhledů a průstřihů, u velkého čtverce by mohlo být využito skládání papíru tak, jak to nabízí i běžná mapa. Nakonec jsem se přiklonila k tvorbě leporela, protože mým záměrem bylo, aby výsledný artefakt mohl sloužit k dalšímu hraní. Tuto vlastnost leporelo nabízí díky své schopnosti

vzpřímeně stát při prostorovém rozestavení jednotlivých ploch (obr. 21). Navíc jeho dlouhý formát evokuje představu cesty nebo průchodu dobrodružstvím mezi jednotlivými výtvarnými úkoly.

Velikost výsledné papírové hračky byla do velké míry podřízena technickým možnostem. Snaha o co nejjednodušší provedení znamenala pokud možno úplné vyhnutí se lepení. Velikost jedné plochy leporela je nakonec čistě pragmaticky stanoveno na 14x14 cm tak, aby se do formátu A1 vešla 4 tato pole vedle sebe. Ačkoli mi výsledný formát přišel příliš malý a sama jsem zprvu usilovala o co nejprostornější hračku, při realizaci aktivit s dětmi (viz Didaktická část) se ukázalo, že je zvolený formát zcela dostačující a zvětšení by mu pravděpodobně spíše uškodilo.

Obr. 21: Náčrt možnosti rozložení leporela – artefaktu jako prostředí pro další hru.

Perforace papíru a výběr materiálu

V průběhu vývoje návrhu jsem postupně redukovala kresebné výrazové prostředky. Nakonec se začala jevit jako nejvhodnější varianta perforace papíru pracovní plochy. Ta by umožnila práci s hračkou bez nutnosti dalších nástrojů. Perforace by mohla také podpořit drobné ohyby při vzpřímeném postavení hračky pro plastičtější dojem výsledného artefaktu. Vzor perforace byl odvozen od schématu hladin nadmořské výšky vlevo na obr. 20. Vodorovné linie pomáhají ilustrovat výškové hladiny. Protínající diagonální linie umožňují v každém bodě průniku pohyb nahoru, vodorovně a dolů. Jediný pohyb, který není umožněn sítí perforovaných linií, je pohyb ve vertikálním směru.

Perforace papíru byla nakonec u maket i výsledné papírové hračky provedena ručně. Zprvu se jako nejlepší řešení jevila perforace a vyřezávání pracovního leporela laserem. Nakonec však z této představy muselo být ustoupeno kvůli poměrně malé pracovní ploše, která může být laserem zpracována. Maximální prostorový rozsah laseru u oslovených ateliérů byl 450x600 mm. Tato plocha odpovídá formátu A2 a pokud by bylo laseru využito, muselo by být pracovní leporelo slepováno z více kusů, nebo by muselo dojít k dalším kompromisům z hlediska velikosti pole leporela.

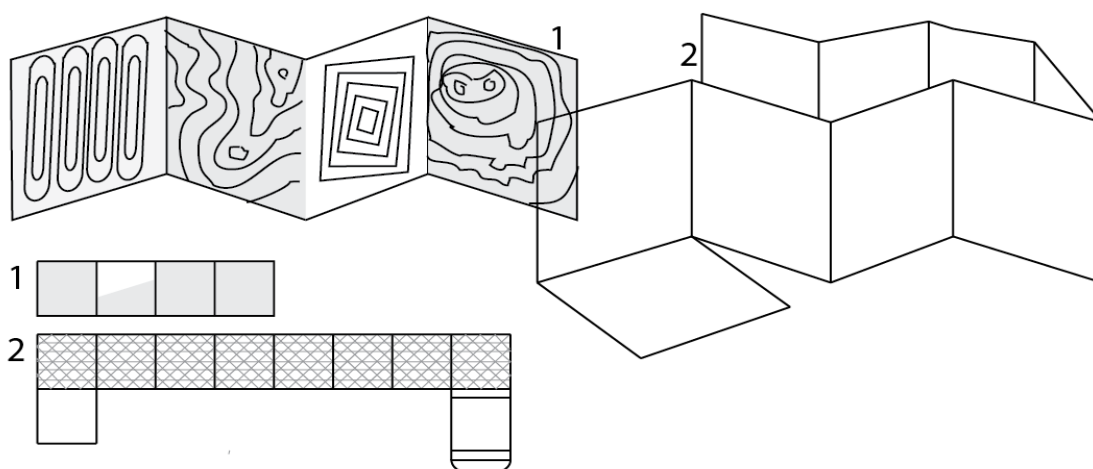
Materiál byl při tvorbě hračky jasně zadán, úskalím se ale stal výběr správného papíru. Při výrobě maket byla perforována běžná kladívková čtvrtka o gramáži 200 g/m². Tento materiál měl několik nevýhod. Při ruční perforaci na rubové straně zůstávala kolem vpichů prostorová stopa a drobné kousky odtrhaného papíru. To sice přinášelo příjemné haptické vjemy, ale bránilo to pokreslení pracovního plochy leporela z obou stran. Kladívková čtvrtka také při jemné perforaci změkla a začala mít trochu jiné vlastnosti, chovala se spíše jako látka. To nebylo vyhovující při požadavku na vzpřímené postavení leporela jako výsledného artefaktu. Nakonec byl na základě zkoušek vybrán papír, který nejlepším možným způsobem kombinoval pevnost, hladkost vhodnou k pokreslení a přitom se netřepil v průběhu perforace.

5.5 Výsledná podoba papírové hračky

Nakonec dostala papírová hračka podobu leporela, resp. dvou v sobě vložených leporel (obr. 22). Ve složené podobě má hračka rozměry 14 cm x 14 cm x 1 cm.

První leporel má technický charakter, jsou na něm vykreslené linie podobné vrstevnicím a slouží jako referenční plocha. Pro účely této práce ji budu nazývat mapa. Nejedná se o mapu v pravém slova smyslu, protože zde chybí další kartografické náležitosti jako měřítko, legenda a směrovka. Vrstevnice jsou znázorněné jednak jako reálné zjednodušené situace z map, ale i jako smyšlené situace pravidelně se opakujících geometrických linií a obrazců (viz P1).

Druhé leporelo je dvojnásob dlouhé a obklopuje vrstevnicový podklad z obou stran. Je nepotištěné, aby se na něj dalo kreslit, a pravidelně perforované, aby se z něj dalo vytrhávat. Pracovní leporelo je o rozšířené o dvě neperforované chlopně, které při složení tvoří obal leporela. Na zadní chlopni je nalepená kapsa obsahující šablony mapových značek a návod. Při závěrečné adjustaci by složené leporelo mělo být vloženo v plastovém průhledném obalu.

Obr. 22: Náčrt výsledné podoby papírové hračky.

Dlouho jsem uvažovala, zda dát této papírové hračce nějaký název. Nejdříve jsem uvažovala o jednoduchém „Vrstevnice“, ale po vymýšlení aktivit realizovatelných s touto hračkou u různých věkových skupin dětí jsem usoudila, že si leporelo nezaslouží název, který definitivně určí jeho funkci a zaměření. Nakonec zůstal papírové hračce jen pracovní název „Papírová hračka“.

5.6 Cílová skupina

Je evidentní, že papírová hračka jako prostředek pro přenos kartografického přesahu musí být učena alespoň pro žáky druhého stupně základních škol. Aktivitu lze modifikací přizpůsobit i mladším skupinám žáků.

DIDAKTICKÁ ČÁST

6.1 Papírová hračka jako didaktická pomůcka

Jak již bylo nastíněno výše, okrajové žánry grafické tvorby pro děti mají poměrně specifický charakter a využívají se hlavně ve volnočasových aktivitách dětí. Papírová hračka realizovaná v této práci má poměrně výrazný přesah do kurikula dalšího předmětu – zeměpisu. Do jaké míry je vhodné tento obsah pomocí hračky vyložit závisí na věku dětí. V následujícím textu jsou proto navrženy dvě varianty činnosti pro žáky prvního a druhého stupně základní školy. Aktivita pro 1. stupeň ZŠ vychází z požadavků RVP ZŠ pro 1. období, tedy pro 1.-3. třídu. U každé z aktivit uvádím vazbu na očekávané výstupy RVP ZŠ.³⁷ Cíle výukové jednotky jsem záměrně nespécifikovala, protože se jedná o volnočasovou aktivitu a případné splnění cílů by bylo v rámci rozsahu této práce obtížně hodnotitelné.

Časově byla první realizována aktivita pro 2. stupeň ZŠ, která je zde uvedena nechronologicky, ale logickou posloupností jako druhá v pořadí. Při realizaci aktivity s žáky 1. stupně ZŠ jsem vycházela ze zkušeností získaných při první realizaci.

6.2 Aktivita pro 1. stupeň ZŠ

Námět: Cesta do školy

Motivace/komentář: Cesta do školy je něco, co každý žák důvěrně zná. Na trase, kterou absolvuje každý den, jsou místa, která ho zaujala, vážou je konkrétní vzpomínky a dobře si je pamatuje. Papírová hračka mu dává dítěti možnost vytvořit prostředí cesty do školy tak, aby vznikla kulisa i pro další hry s hračkami. Zároveň vytvoří mapu, na kterou zaznamená důležité orientační body, a která může posloužit babičce nebo kamarádovi, který by chtěl jít dítě ze školy navštívit.

**Vazba na očekávané výstupy RVP ZV
ve vzdělávacím oboru Výtvarná výchova: Žák**

- v tvorbě projevuje své vlastní životní zkušenosti; uplatňuje při tom v plošném i prostorovém uspořádání linie, tvary, objemy, barvy, objekty a další prvky a jejich kombinace

37 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Dostupné online z http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf cit. 29. 11. 2016

- na základě vlastní zkušenosti nalézá a do komunikace zapojuje obsah vizuálně obrazných vyjádření, která samostatně vytvořil, vybral či upravil

ve vzdělávacím oboru Člověk a jeho svět: Žák

- vyznačí v jednoduchém plánu místo svého bydliště a školy, cestu na určené místo a rozliší možná nebezpečí v nejbližším okolí

Předpokládaný průběh: Práce začne povídáním o tom, jak naše cesta do školy vypadá. Jak to máme daleko, která zajímavá místa potkáváme. Tak si dítě vybaví, jak jeho trasa vypadá a co na ní potkává. V další fázi se pracuje s referenčním podkladem – mapou. Na základě jejího ohledání žák zakreslí cestu, která by mohla nejlépe vést z domova do školy. Dále začíná práce s vytrhací pracovní plochou. Na ní je možné dokreslit a vytrhat všechny zajímavé věci, které po cestě potkáváme. Pak se dají postavit jako leporelo ulic i se zatáčkami. Pokud některou část cesty absolvujeme dopravním prostředkem, stačí ho dokreslit na odpadní zbytek papíru a nechat projíždět kolem ulic. Nakonec se vrátíme k mapě a vybereme si připravené mapové značky pro reprezentaci jednotlivých objektů na leporelu. Dokreslíme je kolem naší cesty v mapě, nebo si vymyslíme a vytvoříme vlastní značky vhodnější pro naše objekty.

Realizace: Aktivita byla realizována se sourozenci, dívkou ve věku 7 let v první třídě a chlapcem ve věku 3 roky, který tento rok nastoupil do školky. Aktivita byla realizována v prostředí jejich domova a při práci nám asistovala maminka obou dětí. Jednalo se o druhou realizaci aktivity na maketách papírové hračky o velikosti pole 14 x 14 cm. Perforace byla přizpůsobena méně přesné práci menších dětí a horizontální linie perforace měly rozestup 2 cm. Vrstevnicový podklad měl podobu linií a nebyly u něj uvedeny žádné další údaje. K práci byly nabídnuty pastelky (obr. 23).

Na začátek jsem dětem představila jednotlivé složky hračky a poprosila je o popis jejich cesty do školy a do školky. Děti si vybavovaly jednotlivé prvky za pomoci matky a postupně je vkreslovaly do čtverců na pracovní ploše leporela. Bydlí na pražském sídlišti a obě cesty jsou relativně krátké. Chlapec si vybavoval jednotlivé prvky podrobněji než dívka. Jako první nakreslil školku, pak plot, jeřáb, strom, další plot, lavičku a na závěr nakreslil domov, kde bydlí. Dívka má školu prakticky přes ulici, proto pro ní byla práce do určité míry těžší. Začala kresbou svého domu, pokračovala stromy, kontejnerem na obnošené šatstvo, přechodem a asi v půlce pracovní plochy dospěla ke škole. Mé a matčiny nápady, ať nakreslí za školou ještě školní hřiště, nebo ať pokračuje cestou ve škole k šatním skřínkám odmítla. Práci ukončila tím, že za školu dokreslila ještě lavičky.

Chlapec byl se svým leporelem hotový dřív, takže jsem mu nabídla ještě mapový podklad. Na jednu stranu nakreslil školku, na druhou domov a ty propojoval čarou, která měla

naznačit, jak po cestě zatáčí. Kresba ale samozřejmě odpovídala spíše volné linii ruky. Na pobídku matky se pustil ještě do obtrhávání kreseb na perforované ploše leporela. Tato činnost ale pro něj byla příliš složitá, takže nakonec objekty vystříhal pomocí nůžek. Již před započítím práce chlapec deklaroval, že rád stříhá. Při práci mu asistovala matka tak, aby nebylo leporelo ve spodní části přestřížené a mohlo být postaveno. Dívka mezitím dokreslila na mapový podklad domov a školu podle toho, jak to viděla u chlapce. Pak se snažila oboje spojit linií tak, aby bylo zohledněno, kolikrát a jakým směrem zatáčí. Vzhledem k tomu, že do školy chodí prakticky rovně, linie zůstala přímá. Nakonec vyznačila do mapy zelenými tečkami polohu stromů na své trase a černými tečkami polohu okolních domů. Na leporelu nakonec obtrhala jednotlivé objekty, které kresebně znázornila. Celá aktivita trvala asi 30 minut. Výsledné práce jsou dokumentovány v příloze P2 a P3.

Zhodnocení: Aktivita zachycující cestu do školy se u dětí ukázala jako funkční, protože k tomuto tématu má každý z nich vlastní zkušenost. Obě děti přirozeně dokreslovaly do leporela jednotlivé objekty tak, jak je po cestě potkávají. V tomto smyslu se osvědčil formát leporela jako dlouhé plochy papíru, která umožňuje zaznamenat věci tak, jak se v čase s naší chůzí proměňují.

Je však třeba zdůraznit, že papírová hračka tak, jak byla navržena, se pro práci s menšími dětmi spíše neosvědčila. V podstatě úplně přebýval vrstevnicový podklad, se kterým si děti nevěděly rady. V tomto případě by bylo určitě vhodnější, kdyby na něm nebyly zobrazeny vrstevnice, které ještě děti tohoto věku neznají a nemají zafixovanou jejich spojitost s mapou. Pracovat by se dalo na bílém podkladu, nebo na pravidelné pravoúhlé síti, jako to udělal např. Aurélien Débat. V zásadě lze ale říci, že tato část hračky zůstala nepochopena a nebyly využity její možnosti.

Další otázkou je perforování, jeho hustota a vzorek. U menšího dítěte se prokázalo, že jeho motorické a silové schopnosti ještě nestačí na to, aby papír obtrhal. Starší děvče trhání zvládlo, ale protože nejsou perforovány žádné svislé linie, bylo pro ni místy obtížné s touto metodou pracovat a nenarušit svou kresbu. Vystává otázka, zda je vůbec perforace v tomto případě přínosná a zda neumožnit dítěti použití nůžek. Jedinou výhodu spatřuji v tom, že s perforací je papírová hračka soběstačnější z hlediska pomůcek nutných k práci.

Poslední zamyšlení směřuji k dalšímu využití papírové hračky. Záměrem bylo, aby se prostorová situace vytvořená vytrháním a dotvořením leporela stala herním prostředím a kulisou pro další aktivitu, ať už s objekty, které byly také dokresleny na papíru, nebo s jinými hračkami (např. autíčky, panenky). Takový výsledek se mi nepodařilo navodit. Nedokáži posoudit, zda je na vině nevhodná tematika, nedostatečná motivace či pouze malý časový úsek strávený s dětmi a výslednou hračkou.

Varianty :

- děti si mohou v rámci přípravy na aktivitu po cestě sbírat zajímavé předměty (kamínek, list), které pak lze obtiskávat do mapového podkladu jako mapové značky (list =strom)

Obr. 23: Realizace aktivity s dětmi předškolního a mladšího školního věku.

Zdroj: vlastní foto, 4. 12. 2016

6.3 Aktivita pro 2. stupeň ZŠ

Námět: Mapa a její předobraz

Motivace/komentář: Mapa je na druhém stupni ZŠ předmět, se kterým se každý už žák sám setkal. Co ale zobrazují ty čáry? A jak se jmenují? Proč některé mají geometrický nebo symetrický charakter, zatímco jiné jsou tak přirozeně zvlněné? A jak asi vypadá krajina, kterou popisují? V závislosti na stanovených cílech hodiny lze s pracovat s vrstevnicovým podkladem buď zcela na základě fantazie, kterou jednotlivé soustavy vrstevnic podmiňují, nebo realisticky opravdovým „čtením mapy“ a přenosu informací, které mapa nese, do obrazu prostoru, který zobrazuje.

Vazba na očekávané výstupy RVP ZV

ve vzdělávacím oboru Výtvarná výchova: Žák

- rozliší působení vizuálně obrazného vyjádření v rovině smyslového účinku, v rovině subjektivního účinku a v rovině sociálně utvářeného i symbolického obsahu

- variuje různé vlastnosti prvků a jejich vztahů pro získání osobitých výsledků

- vybírá, kombinuje a vytváří prostředky pro vlastní osobité vyjádření; porovnává a hodnotí jeho účinky s účinky již existujících i běžně užívaných vizuálně obrazných vyjádření

ve vzdělávacím oboru Zeměpis: Žák

- používá s porozuměním základní geografickou, topografickou a kartografickou terminologii

Předpokládaný průběh: Práce začíná prohlédnutím podkladové vrstevnicové mapy a shrnutím toho, co tato mapa zobrazuje. Následuje vytrhávání krajiny podle své představy na základě předobrazu vrstevnic z perforované pracovní části leporela. Každá z krajin je pak kresebně dotvořena a do mapy jsou dokresleny mapové značky charakterizující jednotlivé objekty, které se v krajině objevily. Pokud se objevují objekty podobného charakteru, měla by být mapová značka vytvořena jen jedna zastupující generalizovanou skupinu objektů.

Záznam realizace: Tato aktivita byla realizována s čtrnáctiletou dívkou, žákyní sedmé třídy v prostředí jejího domova. Jednalo se o první realizaci aktivity za pomoci vytvořené makety papírové hračky o velikosti pole 14 x 14 cm. Horizontální linie perforace měly rozestup 1 cm. Vrstevnice měly podobu linií a nebyly u nich uvedeny žádné údaje, které by pomohly identifikovat nadmořskou výšku, nebo kterým směrem terén stoupá a klesá. Pro realizaci byly nabídnuty pastelky a tužky (ob. 24).

Dívka hned při prvním pohledu na vrstevnicový podklad správně poznala, že se jedná o zobrazení vrstevnic, a pozastavila se nad nezvyklým tvarem některých jejích částí. Na základě evidentní zkušenosti dívky s problematikou jsem stručně vyložila úkol, kterým bylo přenést siluetu krajiny znázorněné vrstevnicemi na pracovní perforovanou část leporela. Byl vyložen i přesný způsob, jakým se při tvorbě kartografických děl na základě nadmořské výšky vrstevnice konstruuji, a jak je možné je převést zpět na panoramatický pohled na krajinu.

Dívka měla v první fázi problém s narušením perforované pracovní plochy, o které věděla, že byla perforována mnou ručně. Proto jsem sama narušila papír ve středu první plošky, aby pro ni bylo snazší do něj dále zasahovat. Zprvu se snažila postupovat metodicky podle způsobu technické tvorby vrstevnic. Protože jí perforace papíru neumožňovala realizovat celou práci tak, jak by si přála (perforace někde neměla dostatečnou jemnost a jinde se zase nechtěně natrhla), ustoupila postupně z tohoto postupu a vytrhávala papír pouze na základě vizuální inspirace zobrazovaným terénem.

Po vytrhání celého leporela přistoupila k tvorbě mapových značek. Samostatně vyřezávala z papíru jednoduché obrazce, aby jí vznikly šablony. Objekty vybírala intuitivně na základě asociací, které v ní vyvolal grafický záznam vrstevnic. Například obrazec s pootočenými čtverci (P1, č.7) jí připomněl terasování svahů v Japonsku a rozhodla se u něj vyznačit značky pro rýžovníky. Šestiúhelník se zvlněnými hranami (P1 č.1) sice na leporelu zobrazila jako kopec, později však komentovala, že „by to mohlo být i dolů“. Ve středu znázornila pramen. Další vymyšlený tvar připomínající květinu se čtyřmi listy (P1 č.3) dívce připomněl prostředí, ve kterém by mohla sídlit čokoládovna Willyho Wonky z knížky Karlík a továrna na čokoládu. Jako mapovou značku pro tuto čokoládovnu zvolila okrasné dvojité W. Pro obkreslování šablon – mapových značek do vrstevnicového podkladu samostatně vybrala fixy

jako vhodnější prostředek. Bez jakéhokoli vnějšího podnětu také připojila legendu. Na závěr celé práce začala dokreslovat podle vyznačených mapových značek jednotlivé objekty taky do leporela krajiny. Aktivita byla ukončena reflexivním rozhovorem. Celá aktivita trvala asi 1,5 hodiny. Výsledná práce je dokumentována v příloze P4.

Zhodnocení: První realizace aktivity proběhla dobře. Dívka aktivně pracovala s navrženými výrazovými prostředky a aktivně vyhledávala a zapojovala další, které by práci dále přiblížily jejím představám. Pracovala samostatně a se zaujetím. Leporelo samotné bylo perforováno hodně podrobně (výška řádku 1 cm) a dívka si stěžovala na určitou obtížnost při jeho trhání.

Nejslabší částí realizace bylo podle mého názoru dokreslování na leporelo v poslední fázi. Tím, že předtím byly vytvořeny mapové značky, a některé z nich představovaly jevy, které dívce nejsou důvěrně známé (rýžovník), došlo ke schematizaci projevu a přenosu značek i na plochu, která měla být určena pro ztvárnění vlastní představivosti reality. Nejistota v této části tvorby byla znát i na dívce, která reagovala komentáři „Jak si to představuješ?“ a „Jak to má být správně?“. V příští realizaci se proto pokusím aktivity obrátit, nejdříve začlenit volnou kresbu a až na jejím základě odvozování mapových značek (viz Aktivita pro žáky prvního stupně).

Dále by bylo podle mého názoru lépe ukotvit celou aktivitu motivací v rámci známého prostředí nebo činnosti, například jako krajiny, kam se pojedete na školní výlet, nebo na prázdniny. Dokreslování leporela a tvorba mapových značek by pak bylo námětově sevřenější, ale mohlo by žáky motivovat k většímu zájmu a inspirovat i žáky, kteří nemají sklon k výtvarnému vyjadřování, a nejasné zadání by v nich nezbudilo zájem o činnost.

Varianty:

- při výkladu v zeměpise lze připojit vybarvování vrstevnicového podkladu i vytrhaného panoramatu podle nadmořské výšky na škále barevné hypsometrie zelená – žlutá – hnědá

Obr. 24: Realizace aktivity s dítětem staršího školního věku.

Zdroj: vlastní foto, 2. 12. 2016

6.4 Shrnutí

Srovnání tří výsledků dětské tvořivé činnosti s předkládaným leporelem (přílohy P3, P4 a P5) přináší užitečné srovnání tvůrčích schopností dětí i nutnosti modifikace aktivity při práci s každým z nich. Prvním zjištěním, které bych ráda zmínila, je, že hračka podnítila každého z dětských účastníků k tvůrčí aktivitě, což hodnotím velmi kladně, přestože nebyly někdy využity všechny části a možnosti leporela.

Ověřování pomocí tvůrčí činnosti potvrdilo, že leporelo tak, jak bylo zamýšlené, je určené pro práci s žáky druhého stupně základní školy. Mladší žáci ještě nemají potřebné znalosti na to, aby tuto práci zvládli. Vystává otázka, zda aktivita přinesla i zamýšlený přenos dalšího kurikula. Vzhledem k tomu, že jsem aktivitám záměrně nestanovila vyučovací cíle, nemohu zhodnotit, zda-li byly naplněny. Metodika takového zjištění by byla asi poměrně obtížná a sestávala by se z prověření znalostí žáků před aktivitou a po vyplnění aktivity. V mém případě se pouze domnívám, že prožitková a nikoli pouze informační zkušenost povede k uchování znalosti nebo ještě lépe schopnosti si znalost kdykoli znovu odvodit.

Alternativní činnost mapování cesty do školy a ze školy s mladšími žáky ukázala, že i v takovéto úloze může mít vytvořené leporelo uplatnění. Aktivita byla postavena v první řadě na dětské kresbě jako hlavního vizuálního vyjadřovacího prostředku dětí v tomto věku. Jako hlavní přednost leporela vnímám právě jeho dlouhý charakter, který děti motivoval pokračovat dál a dál v kresbě. Jako zpětnou vazbu pro tvorbu své papírové hračky jsem si odnesla, že by pro mladší děti bylo lepší, kdyby nebyl u spodní hrany leporela pruh papíru perforovaný. Vznikla by tak větší kontrola nad zachováním tvaru při neorganizovaném trhání.

ZÁVĚR

Teoretická část bakalářské práce definovala omalovánky, vystřihovánky a skládačky pro děti a nastínila dvojkolejnost v současné české tvorbě těchto žánrů. Ta ukazuje, že nejzajímavější práce v řešeném oboru často vznikají mimo hlavní proud zavedených tvůrců a nakladatelů. Dokonce i distribuce této produkce většinou probíhá mimo obvyklou síť knihkupectví a trafik. Ilustrátoři jsou známí především odborné veřejnosti, angažovaným rodičům, kteří si je takřikajíc „najdou“, a jejich dětem. Malé publikum alternativním tvůrcům umožňuje setrvat u tradičních postupů a ručních metod práce. Pečlivost přístupu se odráží na vyšších cenách papírových hraček.

Dichotomie trhu však má i svá úskalí, jako je uzavření každého z publik do sebe a neprolínání obou segmentů, což, jak bylo ukázáno třeba na příkladu dětských časopisů, se ostatně v současné době skutečně neděje. Hlavní proud produkce na trhu však bez nových impulzů nabízí spíše fádňi až pokleslou produkci pro děti. Alternativní produkce je většinovému publiku nedostupná a tak nemůže tyto nedostatky účinně vyvažovat.

V praktické části práce byla realizována papírová hračka v podobě leporela. Hračka se sestává ze dvou pracovních ploch, jedna z nich má podobu připomínající mapový podklad s vrstevnicemi, a druhá je perforovanou pracovní plochou. Při tvorbě leporela byla uplatňována snaha o minimalismus výrazových prostředků a byl kladen důraz na vlastní dětskou činnost s leporelem. S hračkou byly zrealizovány dvě různě modifikované aktivity pro dvě skupiny různě starých dětí. Právě jmenované vlastnosti leporela napomáhají tomu, že aktivita je snadno obměnitelná podle věku a potřeb dětí. Dá se proto zhodnotit, že v obou případech byla realizace relativně úspěšná, přestože cílová skupina, pro kterou je leporelo určeno, jsou žáci druhého stupně ZŠ.

LITERATURA & ZDROJE

Seznam použité literatury

- Bednářová, J., Šmardová, V. Rozvoj grafomotoriky. Jak rozvíjet kreslení a psaní. Brno: Computer Press a. s. 2006. 80 s.
- Curry, N. A., Kasser, T. (2005): Can Coloring Mandalas Reduce Anxiety? *Art Therapy*, 22(2), 81-85.
- Čeňková, J. Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtu, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-095-X
- Fajkus, S., Pavelka, R., Kropáček, J. Papírová archeologie: historie vystřihovánek v časopise ABC. Česko: S. Fajkus. 2013.
- Halada, J. Encyklopedie českých nakladatelství 1949-2006. Praha: Libri, 2007. ISBN 978-80-7277-165-3
- Hegerová, V., Šulc, P. Tešíme se do školy. Praha: Pierot, 2015. ISBN 978-80-7353-465-3.
- Hazuková, H. Didaktika výtvarné výchovy VI. Tvořivost a výtvarná výchova. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta. 2010. s. 53.
- Klanten, R., Ehmann, S., Meyer, B., eds. Papercraft. Berlin: Gestalten. 2009. 255 s. ISBN 978-3-89955-251-5
- Kropáček, J. Kouzelná historie papírových vystřihovánek. Brno: CPress. 2014. 51 s. ISBN 978-80-264-0561-0.
- Nováková, I. Hurá do školy. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0339-1.
- Procházková, K. Současné časopisy pro děti (vývojové tendence a recepce). Diplomová práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. 2008. Vedoucí práce PhDr. Milena Šubrtová, PhD. 108 s.
- Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. 2007| Dostupné online z http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf
cit. 29. 11. 2016
- Roeselová, V. Techniky ve výtvarné výchově. Praha: Sarah. 1996. ISBN 80-902267-1-X.

Sýkorová, P. Ediční aktivity nakladatelství Meander a Baobab v kontextu české literatury pro děti a mládež. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. 115 s. Vedoucí práce PhDr. Milena Šubrtová, Ph. D

Zeegen, L. The Fundamentals of Illustration. Laussane: AVA Publishing. 2005-2011. ISBN 29-403-7333-7.

Seznam použitých internetových zdrojů

- 1 https://en.wikipedia.org/wiki/Coloring_book (cit. 27. 8. 2016)
- 2 <http://www.openculture.com/2016/02/the-very-first-coloring-book-the-little-folks-painting-book-from-the-1880s.html> (cit. 3. 12. 2016)
- 8 http://www.rozhlas.cz/cajovna/aktualne/_zprava/papirnici--1241552 (cit. 30. 10. 2016)
- 9 <http://www.napolistranky.cz/prace> (cit. 28. 10. 2016)
- 10 http://www.rozhlas.cz/mozaika/radiogalerie/_zprava/dora-dutkova-a-martin-kubat--734540 (cit. 4. 11. 2016)
- 11 <https://vimeo.com/111224607> (cit. 10. 11. 2016)
- 13 <http://www.proglas.cz/detail-poradu/2015-12-15-22-00.html> (cit. 31. 10. 2016)
- 14 https://popoutblog.squarespace.com/journal/2015/1/31/pepe-hraky-tvote-tak-jak-to-ctte?goal=0_5fb2cb62e5-700b409f48-99776205&mc_cid=700b409f48&mc_eid=2df958a28f (cit. 31. 10. 2016)
- 18 http://www.rozhlas.cz/cajovna/aktualne/_zprava/johana-svejdikova-a-radana-litsova-raketu-si-kupuji-i-studenti-umprum--1661506 (cit. 11. 11. 2016)
- 19 http://www.rozhlas.cz/mozaika/literatura/_zprava/novy-casopis-pro-deti-hrana--1108577 (cit. 11. 11. 2016)
- 22 https://en.wikipedia.org/wiki/Paper_craft (cit. 27. 8. 2016)
- 23 https://en.wikipedia.org/wiki/Paper_model (cit. 27. 8. 2016)
- 32 <http://editionsdulivre.com/en/workshop/workshop-in-the-shape-of-a-book/> (cit. 1. 12. 2016)
- 33 <http://www.lindsay.fr/travaux/capitale-2013/> (cit. 15. 11. 2016)
- 34 <http://www.lindsay.fr/travaux/chateauvallou-1/> (cit. 15. 11. 2016)
- 35 <http://www.aureliendebat.fr/index.php?/project/ateliers/> (cit. 15. 11. 2016)

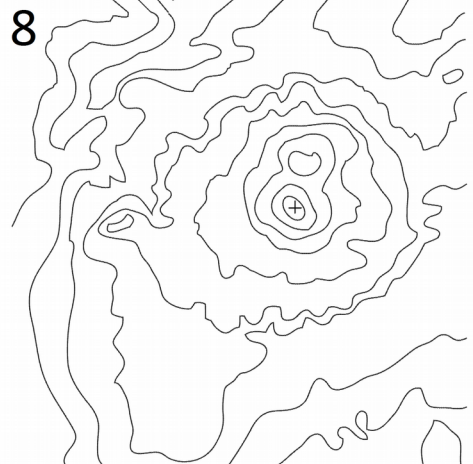
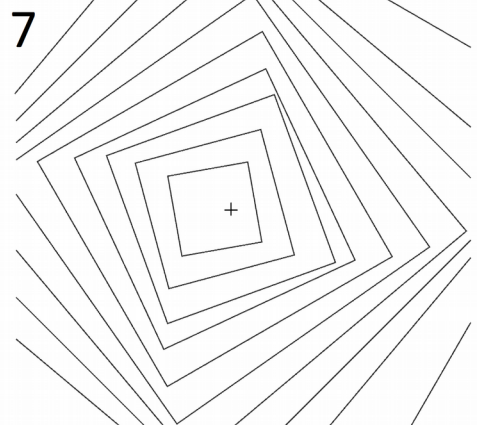
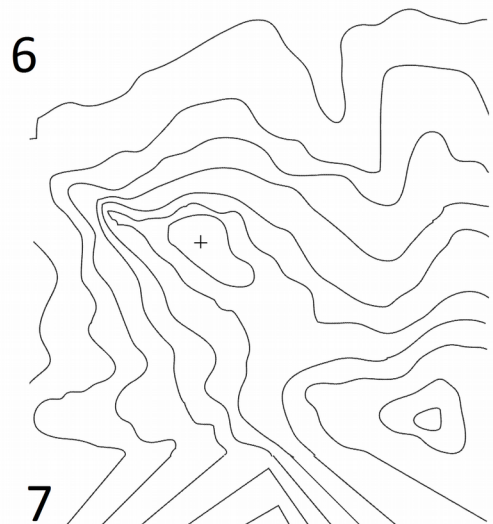
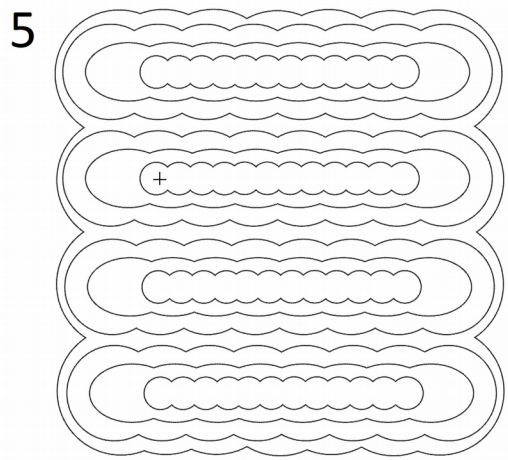
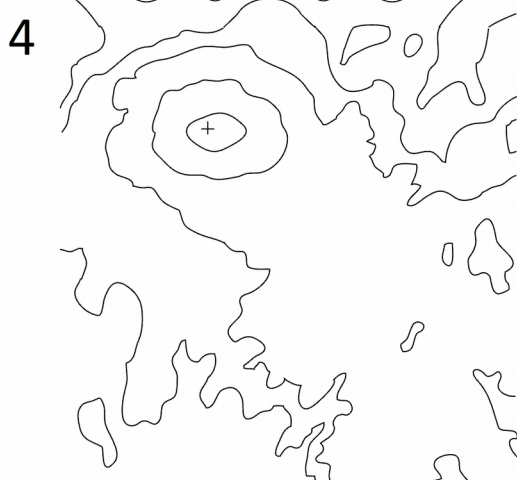
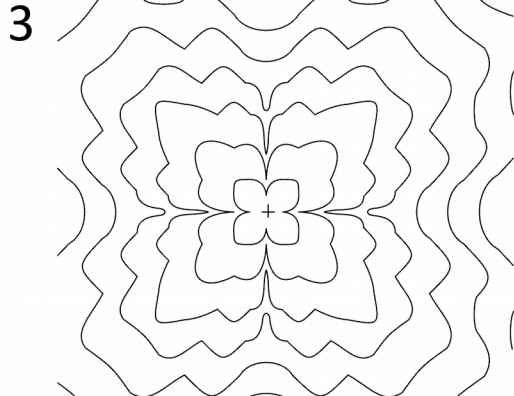
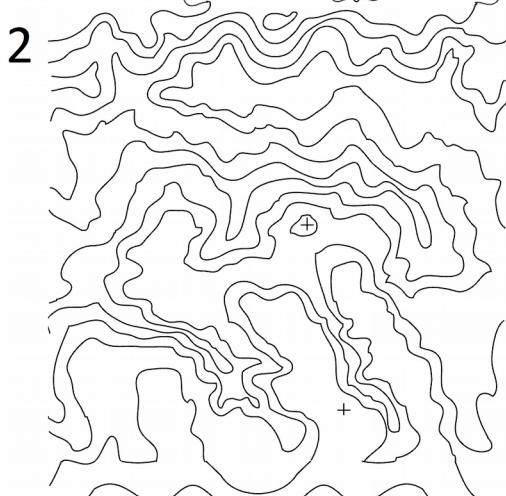
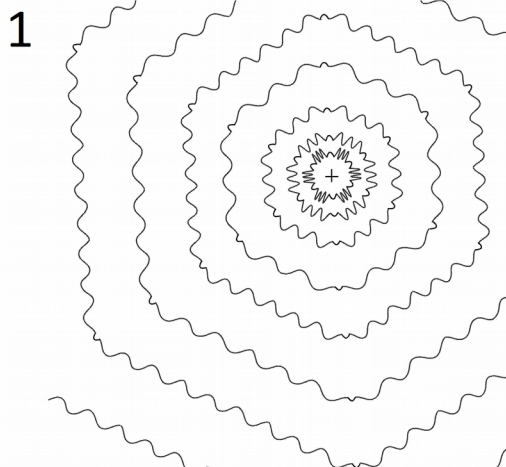
Zdroje obrázků:

- obr. 1 http://cdn.shopify.com/s/files/1/0638/4395/products/100-colouring-book-page-view-1_1024x1024.jpg?v=1445527736 cit. 8. 12. 2016
- obr. 2 (1) <http://www.quartoknows.com/blog/quartokids/wpcontent/uploads/sites/10/2016/01/321-Draw-5-1024x551.jpg> cit. 8. 12. 2016
(2), (3) <http://www.quartoknows.com/blog/quartokids/wpcontent/uploads/sites/10/2016/05/keys-1024x791.jpg> cit. 8. 12. 2016
- obr. 3 http://i.dailymail.co.uk/i/pix/2015/03/05/26587F5800000578-2981484-image-a-17_1425578447091.jpg cit. 8. 12. 2016
- obr. 4 <https://static2.flercdn.net/products/2/7/272075/9/5/3/4765359/rwcqkkrrrbxuh-s.jpg> cit. 8. 12. 2016
<https://static2.flercdn.net/products/2/7/272075/4765359/jatovsyhjpcqzp-s.jpg> cit. 8. 12. 2016, vlastní úprava
- obr. 5 <https://encrypted-tbn1.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcRfaeJGoSCUDhYPtZlxxznJm8rtlzqUxzhh5NU3JJeVd4M3NFF> cit. 8. 12. 2016, vlastní úprava
- obr. 6 <http://cdn2.digitalartsonline.co.uk/cmsdata/slideshow/3621324/Tom-Gauld-Endless-Journey-4.jpg> cit. 8. 12. 2016
- obr. 7 Veberová, E., Hřebejková, J., Dušková, M., Filčík, G. Těšíme se do školy. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. 1979. Titulní list, s. 6,s. 19. vlastní úprava
- obr. 8 (1) <http://www.papirove-modely.cz/img/upload/modely/albatros---pocatky--sndk--detske-veci/20090215163039-34085-v.jpg> cit. 8. 12. 2016
(2) <http://www.papirove-modely.cz/img/upload/modely/albatros---pocatky--sndk--detske-veci/20090215163533-34103-full.jpg> cit. 8. 12. 2016
(3) <http://www.papirove-modely.cz/img/upload/modely/albatros---sok--bad--rv/20090227204950-35400-full.jpg> cit. 8. 12. 2016, vlastní úprava
- obr. 9 http://www.meander.cz/sites/default/files/hirsal_pdf_web_novinari.pdf cit. 8. 12. 2016, vlastní úprava
- obr. 10 http://www.napolistranky.cz/sites/default/files/styles/velky/public/dotisk13_30hlav_01.jpg?itok=tGEx5uQN cit. 8. 12. 2016
vlastní úprava
- obr. 11 https://encrypted-tbn3.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcSMQLDIGLpZIM0QrDV27ebHrlzfqVkrWiAOywmCZt8bIHnOhG0YhvE0g_4g cit. 8. 12. 2016
- obr. 12 (1) <https://static2.flercdn.net/products/2/7/272075/5/1/7/5570715/sxfosvtlxrefuib.jpg> cit. 8. 12. 2016
(2) <https://static2.flercdn.net/products/2/7/272075/3/2/4/5625423/dtfcuyngplbkdp-b.jpg> cit. 8. 12. 2016
(3) <https://static2.flercdn.net/products/2/7/272075/1/7/9/5404971/xttyvpitrqvsz-b.jpg> cit. 8. 12. 2016, vlastní úprava
- obr. 13 (1) <http://www.nulajedna.cz/ftp/strih.pdf> cit. 8. 12. 2016
(2) <http://www.nulajedna.cz/ftp/Labyrint.pdf> cit. 8. 12. 2016
- obr. 14 (1) http://www.predskolaci.cz/wp-content/uploads/2010/07/01_SL_0710.jpg cit. 8. 12. 2016

- (2) http://www.predskolaci.cz/wp-content/uploads/2011/06/slunicko-15_sl_0611.jpg cit. 8. 12. 2016
- (3) http://www.predskolaci.cz/wp-content/uploads/2010/05/slunicko-5-2010-kostra_dinosaur.jpg cit. 8. 12. 2016
- obr. 15 (1) <http://www.labyrint.net/upload/thumb/1457015064.jpg> cit. 8. 12. 2016
- (2) <http://www.labyrint.net/kniha/893/raketa-c-06-mladata#> cit. 8. 12. 2016
- obr. 16 (1) <https://static1.squarespace.com/static/55eac9afe4b01fb4a6ebe1d6/t/55eb38e4e4b062dc3002ec66/1441478909837/ANORAK%2BISSUE%2B34%2BSWEETS.jpg> format=300w cit. 8. 12. 2016
- (2) http://payload.cargocollective.com/1/3/99781/1362092/_1.jpg cit. 8. 12. 2016
- obr. 17 http://68.media.tumblr.com/eb570fe74b94a59d36acfc82657c2b09/tumblr_mxan91OTSL1rszqjjo1_1280.jpg cit. 8. 12. 2016
- obr. 18 (1) <http://editionsdulivre.com/wp-content/uploads/2015/10/point-break-4.jpg> cit. 8. 12. 2016
- (2) <http://editionsdulivre.com/wp-content/uploads/2015/10/workshop-en-forme-de-livre.jpg> cit. 8. 12. 2016,
vlastní úprava
- obr. 19 (1) http://www.aureliendebat.fr/files/gimms/29_aurelien-debat-ateliers16.jpg cit. 8. 12. 2016
- (2) http://www.aureliendebat.fr/files/gimms/29_aurelien-debat-ateliers17.jpg cit. 8. 12. 2016, vlastní úprava
- obr. 20 (1) https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/d/d1/Courbe_niveau.svg/220px-Courbe_niveau.svg.png cit. 8. 12. 2016
- (2) <http://slideplayer.cz/slide/3341203/> cit. 7. 12. 2016
- obr. 21 vlastní obrázek
- obr. 22 vlastní obrázek
- obr. 23 vlastní fotografie
- obr. 24 vlastní fotografie

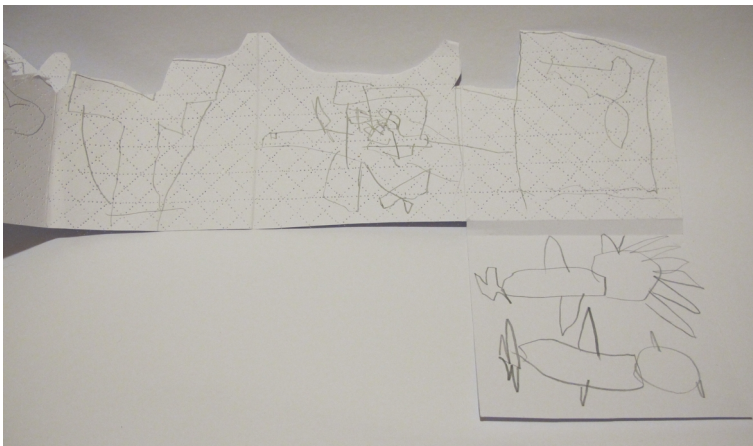
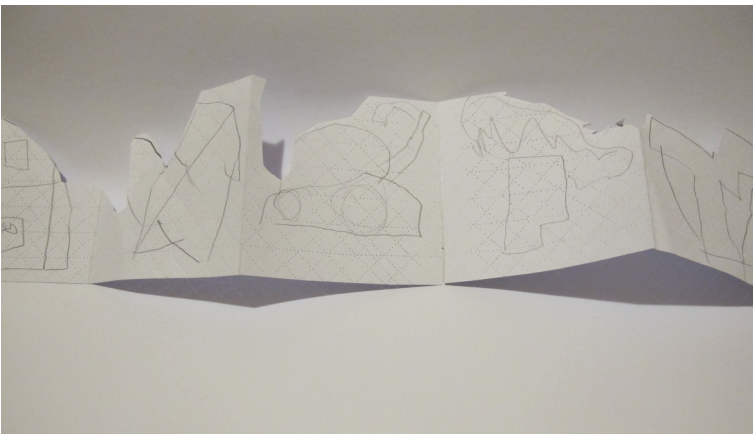
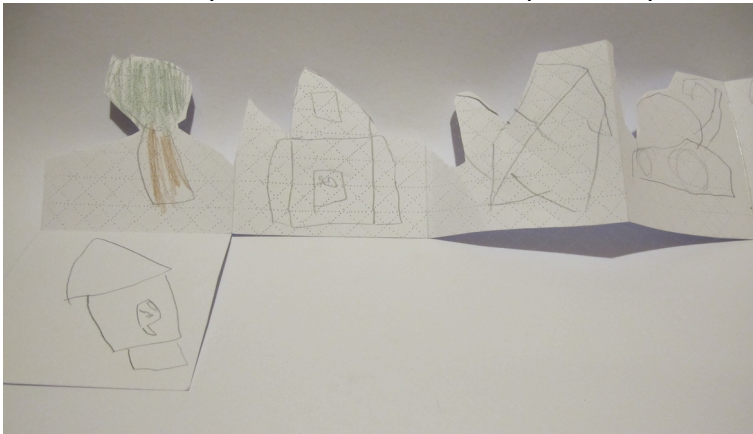
Příloha P1

Motivy vrstevnicového podkladu

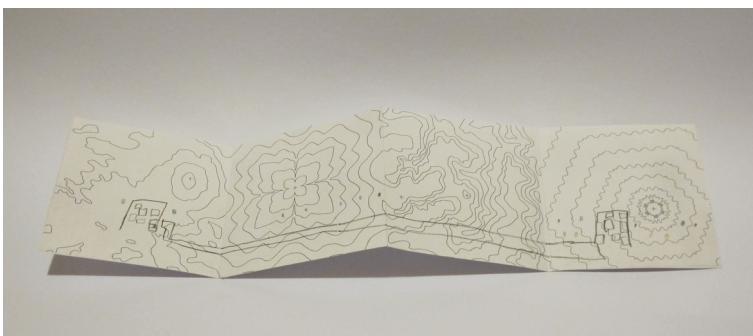
Příloha P2

Dokumentace výsledného artefaktu chlapce 3 roky

Příloha P3

Dokumentace výsledného artefaktu dívky 6 let

Příloha P4

Dokumentace výsledného artefaktu dívky 14 let

